

Львівському
університету –
360!

8

Осягнути
невідоме і
стати ближчим
до зірок

14

Головний
фасад
Львівського
університету
реставрують за
європейськими
технологіями

20

каменяр

Інформаційно-аналітичний часопис Львівського національного університету імені Івана Франка

№ 1, жовтень 2021 р.

360
років

«Ювілей – це унікальна можливість переглянути наші завдання перед суспільством» – Ректор Володимир Мельник

2021 рік – рік ювілеїв для Львівського національного університету імені Івана Франка. Цьогоріч ми відзначаємо 30-річчя відновлення Незалежності України, 360-річчя з часу заснування нашої Alma Mater, 250-річчя Астрономічної обсерваторії Львівського університету.

Саме в такий час ми традиційно підсумовуємо зrealізоване, аналізуємо перспективи, формуємо перед собою нові завдання і цілі. Про цілі й завдання Університету в контексті відзначення ювілею сьогодні розмовляємо з Ректором Львівського національного університету імені Івана Франка, членом-кореспондентом НАН України, професором Володимиром Мельником.

– Володимире Петровичу, з нагоди 360-річчя Університету було запланова-

но чимало заходів. Чи вдалося, зважаючи на карантинні обмеження, відзначити ювілей?

– Звичайно, карантинні обмеження, які цьогоріч продовжилися, перешкодили повноцінно організувати святкові заходи, присвячені 360-літтю Львівського університету. Проте відзначення ювілейного року – це передусім наша відповідальна робота задля помноження здобутків і напрацювань колективу Львівського університету. Ювілей ми розглядаємо як унікальну можливість ще раз переглянути наші завдання перед суспільством, сформулювати нові цілі, аби вкотре підтвердити реноме одного з найавторитетніших освітніх та науково-дослідницьких осередків України. Відзначення ювілею – це не лише урочистості, а передусім досягнення нашої спільноти – нові наукові видання учених, захисти дисертацій, здобутки й нагороди викладачів, різноманітні студентські пе-

ремоги, спортивні й творчі тріумфи, яких у нас чимало. До прикладу, упродовж 2021 року науковці нашого Університету вже захистили 15 докторських дисертацій та більше 70 – кандидатських (доктора філософії), 52-м викладачам Університету присвоєно вчені звання доктора,

продовження на с. 2

Львівський університет: у діалозі зі світом

Після тридцяти років незалежності у нашій державі досі є проблеми з формуванням свого позитивного образу в світі. Це зумовлено як недостатньою активністю державної політики у справі творення бренду «Україна», так і об'єктивними чинниками, пов'язаними з історичним контекстом: будучи вирваною радянською окупацією із цивілізаційного контексту західної культури, українська нація надовго втратила можливість масово продукувати інформацію про себе для інших держав світу. Тож, навіть провідні світові дослідники, політики і просто громадянські іноземних

держав дуже часто і досі сприймають нашу державу, історію, культуру, мову і певною мірою сучасність крізь сито російського інформаційного простору. Аби змінити цю ситуацію, потрібна активізація зусиль держави, громадського суспільства, освітніх та наукових установ.

Одним із найбільш дієвих способів повернення Україні свого обличчя і свого голосу у багатоголосі світу є явище, яке зараз прийнято називати культурною, освітньою та науковою дипломатією. Саме комунікація між окремими громадянами, інтелекту-

альними центрами та культурними середовищами різних країн є найефективнішою у процесі міжнародного утвердження України, адже тільки особисте враження та міжлюдські контакти забезпечують творення усталеного образу країни та її громадян. У процесі розвитку українських університетів у контексті освітньої дипломатії вони виходять на головні ролі. Адже ЗВО України не лише забезпечують взаємодію на науковому рівні з провідними університетами світу, а й відкривають перспективи українській молоді представляти нашу країну за кордоном, а іноземцям –

продовження на с. 12, 13

← ПОЧАТОК НА С. 1

20-м – професора, 37 студентів стали призерами Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Власне ці показники є найкращим підтвердженням високого статусу Університету.

Очевидно, традиційні урочисті заходи відбуваються не в таких масштабах, як би того хотілося, але низка наукових конференцій, просвітницьких проєктів, творчих зустрічей, присвячених 360-річчю Університету, таки відбулися в онлайн-режимі. Можемо говорити й про певні світоглядні завдання, які вдалося реалізувати – вихід у світ ілюстрованого календаря до 360-річчя Університету, підготовка фундаментального видання – Історії Львівського університету.

Водночас упродовж ювілейного року започатковано й цілком нові ініціативи, які ми змогли втілити в життя – «Літній вечір у Ботанічному саду», великий концерт гурту «Океан Ельзи» з нагоди 360-річчя Університету, відзначення 250-річчя Астрономічної обсерваторії, відкриття меморіальної дошки на честь Ректора Університету Івана Вакарчука. Цей список можна продовжувати, проте я переконаний, що кожен ювілей Університету – це поштовх до нових важливих звершень, які не втрачають вагомості й актуальності незалежно від дати у календарі.

– Чи можете виокремити ключові цілі, поставлені у 2020 році, які упродовж року вдалося реалізувати? Чим можемо пишатися?

– Направду складно давати оцінку подіям і явищам, які зараз з нами відбуваються, а тим паче виокремити найважливіше з-поміж реалізованого упродовж року. Разом з тим є завдання, які ми ставили перед собою вже давно і врешті можемо звітувати про їх виконання. Це передусім реставрація головного корпусу Університету, який є монументальною будівлею, пам'яткою історії й архітектури. Можемо пишатися тим, що вперше за 70 років проведено масштабні ремонтно-реставраційні роботи головного корпусу Університету. Не менш важливим є питання забезпечення студентів Університету житлом. Сьогодні вже завершено підготовчі роботи щодо спорудження нового гуртожитку для студентів Львівського університету, які було розпочато у 2020 році. Окремо варто наголосити на реалізації програми «Університет спор-

«Ювілей – це унікальна можливість переглянути наші завдання перед суспільством» – Ректор Володимир Мельник

тивний». Йдеться про реконструкцію спортивного комплексу, в межах якої вже завершено облаштування футбольного поля, підготовано основи під баскетбольний майданчик та тенісні корти.

Зважаючи на сучасні тенденції, надзвичайно важливою є цифровізація Університету. У цій сфері маємо чимало напрацювань – розпочато формування єдиного інформаційного середовища Університету, основною метою якого є синхронізація інформаційних систем, триває розбудова внутрішніх сервісів, основним завданням яких є синхронізація даних для систем управління освітнім процесом «Деканат», кадрово-фінансового обліку «KBS», єдиної бази з питань освіти «ЄДЕБО».

– Питання боротьби зі світовою пандемією, яка сьогодні набуває нових обертів, залишається актуальним. Чи зміг, на Вашу думку, Університет адаптуватися до нових умов?

– Коронавірусна інфекція, яка на тривалий час зупинила планету, не змогла стати на заваді найважливішому – прагненню вчитися, пізнавати світ, розвиватися й удосконалюватися. З гордістю можемо констатувати, що і студенти, і викладачі, і працівники Університету швидко адаптувалися до нових викликів в умовах карантинних обмежень. У таких складних умовах нам вдалося зберегти науково-педагогічний склад Університету і якість освіти.

Ми продовжуємо розвивати інфраструктуру, відкриваємо нові інноваційні освітньо-наукові лабораторії, такі як лабораторія альтернативних джерел енергії, кібербезпеки, штучного інтелекту, цифрових медіа – загалом ідеться про 17 лабораторій. Серед пріоритетів також постійне оновлення матеріально-технічної бази.

Університет, без перебільшення, рухається вперед. Лише упродовж двох «карантинних» років відкрито 17 програм для бакалаврів і магістрів, серед яких абсолютно унікальні «Високопродуктивний комп'ютинг» і «Квантові комп'ютери та комп'ютерне програмування», що пов'язані з IT-технологіями. Щодо гуманітарного спрямування, то це «Логопедія», «Олігофренопедагогіка. Корекційна психопедагогіка», «Початкова освіта. Англійська мова у початковій школі», «Українська мова та література, українська мова як іноземна», «Урбаністика, просторове планування і регіональний розвиток».

Більше того, саме в часі пандемії в Університеті започатковано і вже відбулися дві школи «Вдосконалення викладацької майстерності», що допомогли викладачам підвищити рівень викладан-

ня та вдосконалити цифрові компетенції і навчально-методичні уміння. Забезпечення якості освітнього процесу було і залишається одним із основних завдань.

– Чивдалося, зважаючи на пандемію, зберегти життєдіяльність Університету як єдиного цілісного механізму, адже частина викладачів і студенти працюють дистанційно?

– Сучасний Львівський університет – це дев'ятнадцять факультетів, Педагогічний фаховий коледж, близько 25 тисяч здобувачів освіти та понад 4 тисячі працівників. Наша чисельність є нашою перевагою, адже усі ми – одна велика команда. Переконаний, що колектив Університету свідомий своєї місії і відповідальності. Незважаючи на жодні карантинні обмеження, усі разом ми творимо неймовірний організм, який називається Університетом. У такому колективі є всі умови для зростання творчої молоді, для збереження і розвитку науково-педагогічного персоналу і для виховання свідомих громадян України незалежно від організації режиму робочого часу. Наголошую, за поручкою усіх досягнень Університету і його гармонійного розвитку є відповідальна самовіддана праця кожного з нас. Саме вона засвідчує, що Університет розвивається відповідно до динаміки нашого часу.

– Оцінюючи рік, що минає, чого побажаєте колективу Університету?

– Світова пандемія остаточно переконала нас у тому, що головне у нашому житті – здоров'я. Без доброго здоров'я у нас не буде ні життєвого оптимізму, ні роботи, ні планів на майбутнє. Тому передусім бажаю усім нам міцного здоров'я, невичерпної енергії, сили духу і мотивації до праці.

Водночас наголошу, що, попри усі складнощі, ми маємо берегти і розвивати неповторну атмосферу Львівського університету, де студент і викладач перебувають на одному рівні взаєморозуміння і взаємоповаги. Я щиро дякую усім за добру роботу і хочу, аби кожен був впевнений у тому, що ми справді творимо успішну, важливу для суспільства завдання та світової науки інституцію. Саме Ваша щоденна праця втілює одну з головних місій Львівського університету – бути не лише осередком якісної освіти, а й виконувати важливі для суспільства завдання – формувати відповідальну особистість зі свідомою національною позицією, сприяти соціальному та економічному розвитку суспільства, генерувати зміни, яких потребують Україна та світ.

Дякую за розмову!

Розмовляла Юлія Гриценко
Світлина Олега Вівчарика

30 років індивідуальної свободи

Незалежність Української Держави, 30-ту річницю відновлення якої ми святкуємо цьогогоріч, є результатом багатовікової боротьби української нації за право жити у вільній, демократичній, суверенній державі, самостійно визначати власну долю і творити своє майбутнє. Це той факт, який неможливо спростувати чи заперечити. Як неспростовним є і твердження про те, що незалежність не є завершеною дією, а більше нагадує постійний процес боротьби за свої права, процес протистояння внутрішньому і зовнішньому агресору, процес зміцнення і розбудови державності.

Тому Незалежність Української Держави є сумою дій, думок та ініціатив кожного громадянина, сумою нашого усвідомлення і нашого розуміння державної незалежності. У кожного це розуміння своє, часто навіть дуже глибоко особисте, але у підсумку саме багатогранність цих розумінь і витворює ту особливу цінність незалежності, яку ми ніколи не втрачимо і за яку готові віддавати усі свої сили та навіть своє життя. Бо справжня незалежність України – це індивідуальна свобода кожного.

Ми вирішили поставити запитання викладачам, аспірантам та студентам Університету, які представляють різні покоління і різні спеціальності, з простим формулюванням – «Що особисто для Вас означає незалежність України?». Метою такого бліц-опитування було прагнення з'ясувати наскільки відмінним чи, наскільки спільним є особистісне сприйняття цінності державної незалежності різних поколінь.

Костянтин Кондратюк,
професор кафедри
новітньої історії
України імені Михайла
Грушевського

«24 серпня 2021 року незалежній Україні виповнилося 30 років. Для мене 24 серпня – це найважливіше державне свято. Примітно, що цей день випав на яскраве літо. Я люблю свій край – Галичину і Волинь, як і всю Україну. Поважаю працівників людей, особливо старанних студентів, які цікавляться історією. Я гордий з того, що мій народ став державною нацією, а Україну як суверенну державу визнав світ. Це надає сили і насаги до творчої праці у рідному Львівському університеті».

Олександра Яворська,
завідувачка кафедри
інтелектуальної власності,
інформаційного та
корпоративного права

«Передовсім державна незалежність викликає почуття гордості,

бо маємо свою державу. Незалежність – це відповідальність, обов'язок щось зробити для моєї землі, моєї країни. Не заговорити пустими красивими словами, не збайдужіти, не зневірися. Незалежність – це воля, але не абсолют! Незалежність треба заслужити усією нацією разом. Кожен мав би принести жертву (працею, думкою, любов'ю), бо державна незалежність починається з кожного. Відповідальність вибору, відповідальність перед сім'єю, батьками, власними дітьми, колегами, перед собою. Незалежність – це зрештою наш шлях, наша мета, наше все, іншого не дано! Ну і, звичайно, незалежність – це сердечна вдячність тим, хто пожертвував за неї найдорожче – своє життя».

Володимир Біланюк,
декан географічного
факультету

«Українська незалежність – це можливість жити та творити для українців та України, а не для імперії зла під назвою СРСР. Це можливість виховувати молоде покоління на прикладі відомих постатей українського землезнання, що були несправедливо знищені чи забуті радянською тоталітарною машиною (О. Степанів, С. Рудницький, Г. Величко, В. Кубійович).

Це виховання патріотизму в молодого покоління студентів на прикладі героїзму їхніх ровесників – Героїв Небесної Сотні.

Однак залишається велика проблема, яка полягає у знищенні гену відповідальності в українців. Тому формування небайдужості в молодого покоління залишається для мене основним завданням!»

Галина Яценко,
доцентка кафедри
української преси

«Моя незалежна Україна, мій вільний Університет – це моя особиста свобода! Повноцінна реалізація мого «Я» насамперед в освітньо-науковому контексті. Мені дуже пощастило, адже я пішла вже в українську школу в рік відновлення нашої незалежності. Оскільки мої батьки були вчителями, то про систему радянської освіти знаю багато, зокрема про тогочасне нищення вільної особистості, як учителя, так і учня. Сьогодні для мене найціннішим є те, що я натхненно читаю лекції з історії української журналістики, ми зі студентами вільно обговорюємо публіцистику Михайла Грушевського, Дмитра Донцова, Петра Полтави, працюємо над різними проектами у цьому контексті, не здригаючись від нічних дзвінків, стукоту в двері, незнайомих у чорних пальтах...»

Микола Тупичак,
аспірант кафедри
органічної хімії

«У моєму розумінні незалежність – це верховенство прав та свобод особистості, можливість бути іншим, індивідуальним, унікальним, бути самим собою. Водночас незалежність – це причетність до спільноти, можливість самоідентифікації себе як українця, право пам'яті власного походження та роду. Я, народжений в незалежній Україні, не розглядаю незалежність як «трофей» здобутий предками та подарований на збереження, для мене незалежність – це «скарбниця», яку постійно необхідно збагачувати новими та актуальними коштностями».

Олексій Каленіченко,
студент магістратури
факультету
журналістики

«Незалежність для мене – це про те, щоб не боятися. Не боятися висловитися, мислити, діяти. Адже суверенітет демократичної держави – це і, зокрема, суверенітет кожного громадянина. Суб'єктність з урахуванням пересторог та з усвідомленням відповідальності».

Марта Дика,
студентка
філологічного
факультету

«Незалежність України для мене – це насамперед пам'ять та вдячність. Пам'ять про всіх, кого розстріляли, закатували, вбили, вивезли та знищили. Вдячність тим, завдяки кому ми тут і зараз можемо ходити по своїй землі і маємо свободу. Свободу бути українцями. Свободу бути собою».

...

Вступ до цього матеріалу був написаний ще до проведення бліц-опитування, висновки мали бути сконструйованими уже по його завершенні. Але, на думку автора ідеї цього матеріалу, довгі висновки зайві, адже у простих і дещо спонтанних відповідях викладачів і студентів присутня найбільша цінність – усвідомлення Незалежності як концепту, збереження якого потребує постійної праці, який викликає любов і вдячність, який надихає та об'єднує різні покоління готовністю до боротьби за своє глибоко сокровенне – за свою індивідуальність, за свою свободу і нашу спільну Незалежність.

Підготував Олег Віварик

Наукові традиції як шлях до інновацій

Упродовж своєї 360-літньої історії Львівський національний університет імені Івана Франка незмінно втримує статус важливого наукового центру України та світу. Сьогодні науковці та адміністрація Університету докладають усіх зусиль, щоб залишатися в авангарді науки, працювати над вирішенням найактуальніших проблем сьогодення, реагувати на нові виклики. 30 років незалежності України вчені Львівського університету працюють над зміцненням авторитету України на науковій карті світу, що полягає в налагодженні партнерських зв'язків з провідними закордонними науковими центрами, а також розв'язку проблем регіону для розвитку стабільного суспільства і сильної держави.

Відновлення Україною незалежності дало змогу виправити трагічні сторінки нашої історії і повернути на Батьківщину імена славних учених, які з огляду на певні обставини були змушені емігрувати та реалізовувати свій непересічний науковий потенціал за кордоном. Так до академічної спільноти Львівського університету долучилися як почесні доктори Університету – Doctor Honoris Causa – філолог, професор Леонід Рудницький (США), літературознавець, перекладач, доктор філософії Лариса Онишкевич (США), фізик, професор Олекса-Мирон Біланюк (США), хімік, лауреат Нобелівської премії, професор Роалд Гоффманн (США), провідний науковець компанії ІВМ, доктор філософії Любомир Романків (Канада).

Не залишилися без відзнак і вчені Львівського університету. Серед лауреатів Державної премії України в галузі науки і техніки за підручник «Квантова механіка» – професор фізичного факультету І. О. Вакарчук. За поданням Львівського університету, за роботу «Інтерметаліди, гідриди та оксиди як основа нових енергоощадних матеріалів» здобули Державну премію України в галузі науки і техніки науковці хімічного факультету професори Б. Я. Котур, Я. М. Каличак, Р. Є. Гладішевський, В. В. Павлюк, провідний науковий співробітник Ю. В. Стадник, доцент В. І. Заремба, а за роботу «Керування властивостями матеріалів в екстремальних умовах» – професори фізичного факультету Ю. О. Плевачук та В. М. Склярчук. У складі авторських колективів лауреатами Премії стали професор фізичного факультету Й. М. Стахіра, професор хімічного факультету М. Г. Миськів, професор факультету прикладної математики та інформатики Ю. М. Щербина, професор

механіко-математичного факультету Г. Т. Сулим, професор факультету прикладної математики та інформатики Р. С. Хапко, директор Астрономічної обсерваторії, професор Б. С. Новосядлий, професор історичного факультету Л. В. Войтович, професор історичного факультету Л. О. Зашкільняк, професор біологічного факультету В. О. Федоренко, професор хімічного факультету М. Д. Обушак.

Низка наукових об'єктів Львівського університету внесена у реєстр об'єктів, що становлять національне надбання України. Зокрема, це заснований у 1608 році, раніше за Львівський університет, Фонд рукописних, стародруківаних та рідкісних книг Наукової бібліотеки Університету, Науково-дослідний комплекс апаратури для вивчення штучних небесних тіл ближнього космосу Астрономічної обсерваторії (1769 рік), Гербарій Університету (1783 рік), Наукові фонди та музейна експозиція Зоологічного музею (1784 рік), Колекція тропічних і субтропічних рослин Ботанічного саду (1852 рік), а також створена в 1995 році Колекція культур мікроорганізмів – продуцентів антибіотиків. Доступ до об'єктів мають науковці для проведення досліджень, а їхню красу можуть спостерігати відвідувачі та поціновувачі в Дні відкритих дверей. Також відчинені для гостей й інші музеї – Музей історії Університету, Мінералогічний музей, Музей рудних формацій, Палеонтологічний музей, Археологічний музей.

Наукові дослідження в Університеті спрямовані на розвиток інновацій та стартапів. У межах виконання господарів науковці хімічного, біологічного, фізичного, географічного факультетів спрямовують зусилля на вирішення екологічних та енергетичних проблем регіону. Активно розвиваються студентські стартапи на факультеті електроніки та комп'ютерних технологій і факультеті прикладної математики та інформатики у галузі інформаційних технологій.

Стратегія розвитку Львівського університету передбачає підвищення якості наукових досліджень, розширення наукової діяльності у напрямі трансферу технологій і комерціалізації інтелектуальної власності. До виконання наукових досліджень в Університеті залучені 1 883 штатні науково-педагогічні працівники, з них 238 – доктори наук, 1 145 – кандидати наук, і 142 штатні працівники науково-дослідної частини, з них 9 – доктори наук та 64 – кандидати наук. Серед наукових працівників половину становлять молоді вчені. Загальна кількість науковців не

змінюється впродовж останніх років, водночас зростає частка докторів наук. У цьому році працівники вже захистили 15 докторських дисертацій і понад 70 кандидатських дисертацій (доктора філософії). Підготовка випускників аспірантури ведеться за 32 спеціальностями.

Цьогоріч варто відзначити зростання обсягів фінансування наукових досліджень порівняно з попередніми роками. Всі кошти для проведення досліджень отримані на конкурсній основі. У 2021 році вперше відбулася державна атестація в частині провадження наукової діяльності й Університет отримав найвищу атестаційну оцінку. А – за напрямом «Математичні науки та природничі науки» (факультети: географічний, геологічний, механіко-математичний, фізичний, хімічний, Астрономічна обсерваторія, Центр колективного користування науковим обладнанням «Лабораторія матеріалознавства інтерметалічних сполук»), оцінки Б – за напрямом «Технічні науки» (факультети: електроніки та комп'ютерних технологій, прикладної математики та інформатики) і «Біологія та охорона здоров'я» (біологічний факультет, Ботанічний сад, Міжуніверситетський центр колективного користування клітинної біології та біоенергетики), оцінку В – за напрямом «Гуманітарні науки та мистецтво» (факультети: іноземних мов, історичний, культури та мистецтв, філологічний, філософський, Наукова бібліотека). За результатами державної атестації Університет отримав базове фінансування для підтримки пріоритетних напрямів наукових досліджень, які віднесені до кваліфікаційної групи А і Б. Загалом, у 2020 році для виконання науково-дослідних тем залучено 42,8 млн грн, а станом на сьогодні в 2021 році – 62,8 млн грн, з них за рахунок грантів та договорів – 30,7 млн грн та 32,1 млн грн за рахунок держбюджетного фінансування. Це вперше обсяг фінансування наукових досліджень зі спецфонду зрівнюється з фінансуванням за рахунок держбюджету.

Результати наукових досліджень висвітлені у понад 2 000 наукових статей щорічно, і відомості за перше півріччя 2021 року вказують на подальший приріст кількості публікацій. Водночас варто відзначити постійну зміну співвідношення журналів, у яких публікують статті, на користь видань, індексованих наукометричними базами даних Scopus та Web of Science. Про належну цитованість опублікованих робіт свідчить третє місце Університету серед українських ЗВО за індексом

← ПОЧАТОК НА С. 4

Гірша в рейтингу Scopus. Найважливіші розробки захищені у 2020 році 22-ма патентами України, з них три на винахід, і за першу половину 2021 року вже отримано 10 патентів.

Активно долучаються до наукових досліджень й студенти Університету. На першу половину 2021 року 33 з них стали призерами Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Зазвичай, кожна п'ята стаття – написана за співавторства студентів. Не виняток і цей рік, за перше півріччя якого за співавторством студентів опубліковано 273 статті (понад 24 % від загальної кількості), з яких 65 – одноосібні.

Отже, запорукою успішного провадження наукової діяльності є збалансоване поєднання перевірених часом традицій і новаторських підходів. Спадкоємність наукового пошуку відображається у функціонуванні низки визнаних наукових шкіл.

У межах наукового напрямку «Математичні науки та природничі науки» на фізичному факультеті діють наукові школи «Теоретична фізика», заснована у 1872 році, що вивчає фундаментальні проблеми фізики, фізики конденсованого стану, фізики плазми, квантової інформації, квантових комп'ютерів та квантових обчислень; «Астрономія та астрофізика» (спільно з Астрономічною обсерваторією), яка проводить дослідження Сонця, зір, небулярних середовищ, міжзоряного середовища, галактик та Всесвіту як цілого, лазерно-віддалемірних, фотометричних та позиційних спостережень штучних супутників Землі за програмами визначення параметрів обертання і форми Землі, служби часу, космічної безпеки; а також заснована 1957 року наукова школа «Фізика твердого тіла», що займається вивченням фізичних явищ, пов'язаних з оптичними й електрофізичними властивостями.

Низкою наукових шкіл у цьому напрямі представлений і хімічний факультет. Наукові дослідження в межах заснованої у 1959 році наукової школи «Кристалохімія» виконують переважно на кафедрі неорганічної хімії, і вони стосуються інтерметалідів і споріднених сполук. Доробок Львівської кристалохімічної школи в галузі кристалохімії інтерметалічних сполук становить 20 % світових досягнень. Науковці мають досвід побудови діаграм стану, синтезу, визначення кристалічної структури та дослідження властивостей інтерметалідів – потенційних катализаторів, сорбентів, акумуляторів водню, хімічних джерел енергії, конструкційних і захисних елементів, детекторів, термоелементів, постійних магнітів, магнітних рефрижераторів тощо, виведення їхніх кристалохімічних закономірностей та окреслення

Наукові традиції...

областей застосування. Наукові дослідження в межах наукової школи «Фізико-хімія полімерів» виконують на кафедрі фізичної та колоїдної хімії, і вони спрямовані на вивчення механізму полімеризації мономерів різного типу та властивостей отриманих полімерів і композитів. Наукові дослідження в межах наукової школи «Хімія гетероциклів» виконують на кафедрі органічної хімії; вони спрямовані на розроблення нових методів синтезу на основі однореакторних, мультикомпонентних, тандемних та доміно-реакцій з метою одержання корисних речовин, зокрема, лікарських засобів, пошук нових матеріалів для органічної електроніки, конструювання органічних світлодіодів.

Математична складова напрямку представлена на механіко-математичному факультеті науковими школами «Механіка деформованого твердого тіла», (заснована у 1945 році), «Диференціальні рівняння» (1953 року), «Комплексний аналіз» (1963 року), «Топологія і топологічна алгебра» (1980 року).

На геологічному факультеті діють наукові школи «Мінералогічна школа академіка Є. Лазаренка», «Термобарогеохімічна школа професора М. Єрмакова», «Львівська наукова школа геології та металогенії докембрію», а на географічному – «Генетичного ґрунтознавства» та «Інженерної, екологічної та регіональної геоморфології».

Науковий напрям «Біологія та охорона здоров'я» представлений науковими школами на біологічному факультеті. Дослідження в межах заснованої у 1963 році наукової школи «Біохімія і молекулярна біологія» стосуються фундаментальних проблем визначення молекулярних механізмів дії екстремальних факторів на організм та розроблення нових підходів до корекції патологічних станів різної етіології. Дослідження наукової школи «Генетика, селекція та генетична інженерія промислових мікроорганізмів», заснованої у 1981 році, стосуються генетичного контролю біосинтезу антибіотиків та інших біологічно-активних сполук, вивчення молекулярних основ та опрацювання мікробних біотехнологій. Основними напрямками наукової школи «Біоенергетика та електрофізіологія секреторних клітин» (заснована у 1990 році) є формування фундаментальних уявлень про функціонування та метаболічне забезпечення секреторних клітин травних залоз у нормі та за дії різноманітних чинників. Наукові дослідження в межах заснованої у 2007 році наукової школи «Регуляція росту і адаптації рослин за участі фізіологічно активних речовин» стосуються адаптивних реакцій вищих рослин та протекторних властивостей регулято-

рів росту за умов техногенно змінених субстратів. Проблематика в рамках наукової школи «Еколого-фауністична школа», заснованої 1998 року спільно зі Зоологічним музеєм, – це збереження і відтворення фауністичного різноманіття в умовах антропогенних змін довкілля, де об'єктами досліджень є безхребетні та хребетні тварини рівнинних і гірських регіонів України, тваринний світ Антарктики.

У межах напрямку «Технічні науки» на факультетах прикладної математики та інформатики й електроніки та комп'ютерних технологій функціонує наукова школа «Чисельне моделювання і оптимізація фізико-механічних полів», заснована 1980 року.

Виконання наукових досліджень, окрім людського ресурсу, потребує й постійного оновлення інструментальної бази. Протягом останніх п'яти років Університет придбав і ввів в експлуатацію низку сучасних наукових приладів та обладнання вартістю майже 50 млн грн, що дає можливість проводити наукові дослідження на світовому рівні; у 2020–2021 роках закуплено, зокрема, спектрофотометри, гелієвий криоохолоджувач, аналізатор імпедансу, центрифугу з охолодженням. Базове фінансування на розвиток наукових напрямів сприяє подальшому вдосконаленню необхідного інструментарію.

Включення Університету у загальноновизнані рейтинги ЗВО свідчить про його визнання міжнародною академічною спільнотою. Львівський університет займає передові позиції серед українських закладів, зокрема в рейтингах Times Higher Education (THE), U-Multirank, Top-200 Україна. У 2021 році Університет вперше увійшов до рейтингу Quacquarelli Symonds (QS) і є серед семи ЗВО України, які присутні в двох найпрестижніших рейтингах – THE та QS.

Шлях до покращення позицій у рейтингах закладений в основних завданнях, окреслених Стратегією Університету. Ідеться про збільшення кількості штатних наукових працівників та збільшення частки фінансування наукової діяльності, сприяння вчасному захисту дисертаційних робіт та працевлаштуванню аспірантів і докторантів, створення ключових лабораторій та нових центрів колективного користування науковим обладнанням, включення періодичних наукових видань Університету до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science та Scopus, розвиток Наукового парку Університету для підтримки інноваційної діяльності, комерціалізації результатів наукових досліджень, студентської наукової діяльності з підготовки стартапів.

*Роман Гладішевський,
проректор з наукової роботи*

Нові освітні програми у Львівському університеті

Підвищення якості освітньої діяльності є одним із ключових пріоритетів у розвитку Львівського університету, особливу увагу в Університеті приділяють вдосконаленню існуючих та розробленню нових освітніх програм.

Сьогодні у Львівському університеті підготовка здобувачів освіти відбувається за 101-ю освітньою програмою (ОП) на рівні бакалавра, 115-ма освітньо-науковими програмами (ОНП) на рівні магістра та 32-ма освітньо-науковими програмами для аспірантів. Останнім часом до формування та вдосконалення ОП, а також до розроблення освітніх програм за дуальною формою освіти Університет залучає представників провідних компаній Львівщини з метою їх максимальної адаптації до вимог ринку праці. Як наслідок, Університет входить до переліку закладів вищої освіти України, які рекомендують роботодавці для здобуття омріяного фаху.

Упродовж 2020–2021 років у нашій Alma mater запроваджено низку нових освітніх програм для бакалаврів. Це, зокрема, «Логопедія», «Олігофренопедагогіка», «Корекційна психопедагогіка», «Початкова освіта. Англійська мова у початковій школі», «Українська мова та література, українська мова як іноземна», «Урбаністика, просторове планування і регіональний розвиток», «Харчові технології», «Урядування в публічній сфері». Особливо актуальними сьогодні є й нові унікальні освітні програми ІТ-спрямування – «Високопродуктивний комп'ютеринг», «Квантові комп'ютери та квантове програмування», «Електроніка та електронні системи».

Щодо освітніх програм для магістрів, то тут також маємо новинки. У 2021 році вперше здійснено набір на нові освітні програми «Логопедія», «Соціально-психологічна реабілітація», «Геоecологічний менеджмент. Прикладне ґрунтознавство та оцінка

земель. Глобальні зміни геоморфосистем та геоагрози», «Фінанси та інноваційно-інвестиційні технології».

«Відкриття нових освітніх програм зумовлено передусім запитами здобувачів освіти та зовнішніх стейкхолдерів», – пояснює перший проректор Університету Андрій Гукалюк. «Ми постійно проводимо моніторинг окремих елементів системи забезпечення якості освіти. Систематичними є, зокрема, опитування щодо визначення рівня задоволеності студентів та аспірантів якістю освітніх та освітньо-наукових програм, які реалізують на факультетах. Особливу увагу також звертаємо на ефективність співпраці Університету з бізнесом та налагодження ефективної комунікації з роботодавцями», – переконаний Андрій Гукалюк. За його словами, усі інновації у запровадженні нових освітніх програм себе виправдовують, відтак мають гарну перспективу у майбутньому.

Юлія Грищенко

Львівський університет – традиційно у трійці найпопулярніших ЗВО серед абітурієнтів

Вступна кампанія – один із найвідповідальніших періодів у діяльності кожного закладу вищої освіти, а надто – зважаючи на останні події, пов'язані зі світовою пандемією. Так, кількість поданих заяв – це не лише обличчя закладу освіти, а й свого роду оцінка, яку ставить Університету громадськість, випускники шкіл і їхні батьки.

За підсумками вступної кампанії 2021 року Львівський національний університет імені Івана Франка вже традиційно увійшов до трійки найпопулярніших закладів вищої освіти України за кількістю поданих заяв на бакалаврат. Так, трійку лідерів цьогоріч формують Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка та Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

У 2021 році вступники подали до Університету 55 030 заяв, з яких на денну форму здобуття освіти – 51 286 заяв, на заочну – 3 744 заяви. Згідно з даними ЄДЕБО для вступу на бакалаврат Львівського університету на основі повної загальної середньої освіти абітурієнти подали 47 771 заяв, бакалаврат на основі молодшого спеціаліста – 1004 заяви, бакалаврат на основі бакалавра – 49 заяв. Водночас для вступу до магістратури цьогоріч подано 6 206 заяв.

Вподобання цьогорічних вступників до Львівського університету виявилися доволі різноманітними.

Найпопулярнішою серед наших вступників у 2021 році виявилася спеціальність «122 Комп'ютерні науки», яка збила майже 3 тисячі заяв від абітурієнтів (2 998). Вже традиційно одним із найпопулярніших залишається і правовий напрям – на спеціальність «081 Право» вступники подали 2 938 заяв. З непомітним відривом третю сходинку посідає спеціальність «035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» (2 788 заяв). Водночас 2 564 заяви зареєстровано на спеціальність «051 Економіка», яка у рейтингу найпопулярніших спеціальностей зайняла четверту позицію. П'ятірку лідерів замикає спеціальність «291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», на яку подано 2 243 заяви.

Проте не заявами єдиними! Кількість зарахованих першокурсників також дає змогу Університету впевнено лідувати, відтак цьогоріч ЛНУ ім. Івана Франка вже традиційно увійшов у п'ятірку найпопулярніших серед абітурієнтів, посівши четверту сходинку у рейтингу закладів вищої освіти за кількістю зарахованих на бюджет. За підсумками вступної кампанії – 2021 до Львівського університету зараховано 2 259 першокурсників для навчання за державним замовленням.

Лідирують за кількістю зарахованих на бюджет спеціальності «081 Право», «122 Комп'ютерні науки» та «035 Філологія».

Щодо загальної кількості першокурсників, то цьогоріч до академічної спіль-

ноти Львівського національного університету імені Івана Франка приєдналися близько 7 500 талановитих вступників: до Університету зараховано 5 292 особи на навчання для здобуття освітнього ступеня «бакалавр», 1 844 – для здобуття освітнього ступеня «магістр», 185 – «фаховий молодший бакалавр».

Надзвичайно широкою є географія вступників – до Львівського університету вступають абітурієнти з усіх областей України, що вкотре підтверджує той факт, що Львівський національний університет імені Івана Франка є справді національним не лише за своїм спрямуванням, а й за духом. Останніми роками також помітна тенденція зростання кількості абітурієнтів з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей і тимчасово окупованої території Автономної республіки Крим. Другий рік поспіль у нашому Університеті діє освітній центр «Крим-Україна» та «Донбас-Україна», завдяки функціонуванню якого минулоріч до Університету вступили 5 абітурієнтів з тимчасово окупованих територій, цього року – 9.

Як бачимо, показники цьогорічної вступної кампанії свідчать самі за себе – талановита молодь обирає Львівський університет. Незважаючи на зміни і нововведення, у тому числі й ті, що пов'язані із впровадженням карантинних обмежень, Університет впевнено утримує лідерські позиції в одному з найважливіших і найцінніших рейтингів – рейтингу довіри українських абітурієнтів.

Юлія Грищенко

Інноваційна діяльність Університету: постійне удосконалення, як основа стійкого розвитку та актуальних, якісних освітніх послуг

Інновації та зміни в освітньому та інформаційному середовищах і формування єдиної спільноти є викликом та потребою сучасного Університету. Сьогодні без постійного вдосконалення та впровадження необхідних змін заклад вищої освіти просто не може бути конкурентоспроможним та надавати якісні освітні послуги.

Пріоритетним завданням Університету є формування інноваційного освітньо-наукового середовища. Важливою складовою таких процесів є сучасні підходи та методи у викладанні. Саме тому в Університеті започатковано і вже відбулися дві школи «Вдосконалення викладацької майстерності», що допомогли викладачам підвищити рівень викладання та вдосконалити свої знання й уміння. Також у вересні 2021 року стартувала друга «Школа лідерства. Управління університетом» – модульне корпоративне навчання для управлінців, спільний проєкт Університету та Львівської бізнес-школи УКУ за підтримки компанії SoftServe.

Активно розвиваються інші промоційно-комунікаційні проєкти Університету – «Університетський блог» – перший в Україні онлайн-ресурс такого формату, «Університет у постатях» (презентацію заплановано на кінець жовтня 2021 року), спільний проєкт з Університетом Байройта за підтримки Фонду «Память, відповідальність і майбутнє», який також буде реалізовано наприкінці 2021 року, в рамках якого учасники програми працюватимуть над навчальними анімаційними роликами на тему екології.

Можемо пишатися й Artificial Intelligence Technology: Summer School – англійською школою штучного інтелекту, що була присвячена вивченню технологій штучного інтелекту. Школа відбулася за підтримки Міністерства цифрової трансформації та Міністерства освіти та науки, а до її участі зголосилися майже 400 студентів та 30 фахівців із 15 ІТ-компаній України.

Новою формою співпраці з ІТ-компаніями стало запровадження оновлених освітніх програм з дуальною формою навчання, зокрема, спільно з компанією GlobalLogic відбувся запуск оновленої освітньої програми «Високопродуктивний комп'ютеринг» на факультеті електроніки та комп'ютерних технологій. Також компанія Softserve долучилася до оновлення двох освітніх програм з елементами дуальної освіти «Комп'ютерні науки» на факультетах прикладної математики та інформатики й електроніки та комп'ютерних технологій.

Традиційним стало широке залучення бізнесу до кар'єрних заходів Університету:

проєкт «Дні кар'єри ЄС» цього року об'єднав понад 20 компаній, «Форум кар'єри» – більше 30-ти компаній та молодіжних студентських організацій, а онлайн-проєкт «Майстерня кар'єри» став потужним майданчиком для діалогу молоді з представниками бізнесу, коучами й тренерами.

Неординарним та цікавим для старшокласників є проєкт «Університет для учнів». Це онлайн-лекторій, у якому викладачі та науковці простими словами говорять про складні теми ЗНО з ключових навчальних предметів. Цього року випущено більше 30-ти відеороликів з різних предметів.

У межах відзначення 360-річчя Університету відбувається співпраця з провідними медіа, зокрема «Освітнє серце Львова» – з радіо «Незалежність», в етерах якого спікери розповідають про інновації в освіті, та «Vivat academia» – із радіо Суспільне, колеги з різних факультетів розповідають про науковий потенціал нашої Alma mater. Також триває краудфандинговий проєкт «360 подарунків до 360-річчя Університету» – покликаний об'єднати навколо себе всіх студентів, працівників, випускників та друзів Університету заради збору коштів та закупівлі обладнання на потреби факультетів і підрозділів Університету.

Серйозним фундаментом для цифровізації Університету стала організація сервісу електронної пошти на базі хмарних технологій Microsoft, в рамках якої вдалося вибудувати якісний сервіс електронної пошти з можливістю роботи з листами з будь-якого пристрою (ПК, смартфон тощо). Власне це в умовах карантину допомогло максимально швидко забезпечити використання корпоративних адрес на базі домену @lnu.edu.ua та пізніше оперативно впровадити сервіси Office 365, зокрема, MS Teams. Натомість використання інструменту School Data Sync дало змогу автоматизувати процес імпорту і синхронізації даних щодо студентів та викладачів.

Впровадження MS Office 365 стало

основою, на базі якої на сьогодні реалізовано єдине вікно реєстрації на всі інформаційні сервіси Університету: систему управління освітнім процесом Деканат, інформаційну систему електронного навчання Moodle. Саме через інтеграцію з хмарними сервісами Office 365 було суттєво спрощено аутентифікацію, що вилилося у використання єдиного облікового запису.

З вересня 2021 року в Університеті увімкнено новий сервіс авторизованого доступу до Wi-Fi мережі з використанням сервісів Eduroam – міжнародної роумінгової служби безпроводних мереж, яка ґрунтується на найбезпечніших стандартах шифрування та автентифікації. Отже, увійти у мережу Wi-Fi університету тепер можна також використовуючи свої корпоративні облікові дані Office365.

Здійснено також важливий крок у розбудові єдиного інформаційного середовища Університету, основною метою якого є синхронізація даних ключових інформаційних систем. Однією з найважливіших серед них є система управління освітнім процесом «Деканат». Актуальним сьогодні є також успішне впровадження системи кадрово-фінансового обліку бюджетної установи, що відіграє важливу роль у життєдіяльності Університету. Завдяки синхронізації даних цих систем, значно спроститься робота з ЄДЕБО, інформативнішими стануть вебресурси Університету.

Задля покращення роботи в дистанційному форматі потрібна також розбудова системи електронного навчання, у якому передбачено використання новітніх інформаційних та телекомунікаційних технологій, що забезпечують сучасний формат онлайн-представлення навчальних курсів, отримання інформації та спілкування викладачів зі студентами незалежно від часу та місця перебування.

Як ми бачимо, вже зараз наш Університет долає виклики та реалізовує завдання, удосконалює форми та покращує методи комунікації з усіма учасниками освітнього процесу.

*Центр маркетингу та розвитку
Світлина Центру маркетингу та розвитку*

«Школа лідерства. Управління університетом 2.0»

Львівському університету – 360!

2021 рік – ювілейний для Львівського національного університету імені Івана Франка. А кожен ювілей Університету – це свято багатьох сотень учених, які своїми здобутками примножували і примножують його славу й високе реноме, тисяч студентів, якими завжди пишається Університет, сотень тисяч випускників, які заклали основи сучасного обличчя Львівського університету як однієї з найпривабливіших та найузнаваніших науково-освітніх інституцій України. Львівський університет завжди був і залишатиметься символом утвердження цінності свободи, моральності та боротьби за українськість, зміцнення ідеалів і принципів національно-культурної ідентичності українців. Наша Alma mater щоденно утверджує свою головну місію – служіння науці та українському народові, збагачення світу знаннями, творення гармонії академічної свободи, зміцнення засад демократичності та відкритості як визначальних принципів організації життєдіяльності Університету.

Непростим було становлення Львівського університету, історію якого творили науковці численних епох, різних культурних традицій, різних суспільно-політичних поглядів. Однак уже понад три з половиною століття у Львівському університеті провідні вчені відкривають таємниці фундаментальних наук, формують новаторські педагогічні ідеї. Тут працюють одні з найкращих науковців, адже Університет завжди був доброю школою професійних кадрів.

Серед випускників нашої Alma mater – відомі науковці, політики та громадські діячі. Тут блискуче виступив із габлітаційною лекцією Іван Франко. Звідси Михайло Грушевський репрезентував свою схему розвитку національної історії. Свого часу тут навчався автор музики державного гімну України отець Михайло Вербицький, режисер, засновник театру «Березіль» Лесь Курбас, адвокат і письменник Андрій Чайковський, один із найвидатніших українських поетів ХХ століття Богдан-Ігор Антонич, учасник стрілецького руху, а згодом знана науковиця Олена Степанів, основоположник створення Української військової організації, організатор і перший керівник ОУН Євген Коновалець, очільник Західноукраїнської Народної Республіки Євген Петрушевич, патріарх Української греко-католицької церкви Йосиф Сліпий, фундатор дослідження геноциду Рафал Лемкін, один із авторів концепції прав людини Герш Лаутерпахт, знаний фантаст Станіслав Лем, філософ Роман Інгарден, реформатор української освіти, багаторічний ректор Університету Іван Вакарчук... І цей перелік далеко не повний.

Львівський університет – один із найдавніших закладів вищої освіти у Європі – засновано 20 січня 1661 року при-

вілеєм польського короля Яна Казимира. Диплом надавав єзуїтській колегії у Львові «гідність академії і титул університету» з правом викладання усіх тогочасних дисциплін, присудження вчених ступенів бакалавра, ліценціата, магістра і доктора. У XVIII столітті українці склали значну кількість студентів академії, близько 30 %, і це були зазвичай ченці-василіани. У 1772 році внаслідок першого поділу Польщі Галичина увійшла до складу багатонаціональної Австрійської імперії, відтак з 1784 року уже «Йосифінський» університет стає світською державною установою з чотирма класичними факультетами: філософії, теології, права та медицини.

Унаслідок зміни зовнішньополітичної ситуації й різкого погіршення економічного стану імперії Львівський університет у 1805–1817 роках функціонував як ліцей. 7 серпня 1817 року імператор Франц I своїм указом дав нове життя Львівському університету – упродовж 1817–1918 років Університет мав назву «Universitas Franciscæ».

«Весна народів» 1848 року започаткувала епоху змагань українців та поляків за мову навчання в Університеті. Народне повстання 1 і 2 листопада 1848 року у Львові було важливою складовою революції 1848 року в Галичині та в Австрії загалом. Академічна спільнота Львівського університету завжди мала принципову громадянську позицію, спрямовану на обстоювання національних інтересів, відтак за підписом учених видали відозву, яка засуджувала панцину як пережиток і говорила про потребу її скасування. На зразок Відня студенти у Львівському університеті організували Студентський легіон, чисельністю до 1 200 осіб, який проіснував 8 місяців. Під час обстрілу університетського будинку в листопаді 1848 року його приміщення було майже повністю знищено.

Знаковим для Університету став той факт, що 14 жовтня 1875 року на філософський факультет Львівського університету року записався Іван Франко, який планував студіювати тут класичну філологію та українську мову і літературу. Проте у червні 1877 року його заарештували за «поширення та пропаганду комуністичних ідей та поширення книг соціалістичного та революційного змісту». 1893 року у Віденському університеті під керівництвом відомого славіста Ватрослава Ягича Іван Франко захистив дисертацію й отримав ступінь доктора філософії з відзнакою. 22 березня 1895 року Іван Франко таки повернувся до Львівського університету і прочитав там свою габлітаційну лекцію, однак працювати в Університеті Франкові так і не судилося.

З Львівським університетом пов'язана доля ще одного відомого українця – Михайла Грушевського, який у 1894 році очолив новостворену кафедру всесвітньої історії з особливою увагою до Схід-

ної Європи і руської мови викладання. Автор 10-томної «Історії України-Руси», голова НТШ, майбутній Президент УНР двадцять років свого життя присвятив Львівському університету, будучи для української молоді взірцем свідомого інтелігента.

Професори Львівського університету зробили вагомий внесок у розвиток світової науки. Зокрема, професор анатомії і фізіології Юліус Планнер став першовідкривачем рідких кристалів. Професор теоретичної фізики Мар'ян Смолуховський розробив теорію стрибка температури біля твердої поверхні для розріджених газів. Праці вченого початку ХХ століття з теорії флуктуацій та броунівського руху, поряд із працями Альберта Айнштейна є одними з основних у цій галузі науки. В австрійський період закладено основи колекції численних музеїв Львівського університету, зокрема, Мінералогічного та Зоологічного. Їх заснували на базі Кабінету натуральної історії геолог Генрик Лобажевський і зоолог Бенедикт Дибовський. Професор Рудольф Вайль відкрив вакцину проти тифу, а 1948 року учений був серед номінантів на здобуття Нобелівської премії з медицини та фізіології. Досі важливе значення в біології має загальна схема гліколізу, яку розробив професор біохімії Якуб Парнас.

Однією з найтрагічніших сторінок нашої історії є боротьба за національний університет у Львові на зламі ХІХ–ХХ століть, наслідком якої стали скалічені долі як українців, так і поляків. Тоді у 1910 році під час протистояння загинув український студент Адам Коцко, фатальна смерть якого назавжди залишиться символом боротьби українців за власний університет та утвердження цінності свободи.

У 1919–1939 роках Університет носив ім'я Яна Казимира і за кількістю студентів був одним із найбільших у Польщі. Саме у цей період в 1923 році Університетові передали приміщення колишнього Галицького сейму, яке сьогодні є його головним корпусом.

У 2021 році виповнилося 100 років з часу заснування Українського таємного університету у Львові. Професорами цього освітнього феномену у Львові були видатні українські вчені: психолог Степан Баялей, літературознавець Михайло Возняк, Кирило Студинський і Василь Щурат, фольклорист Філарет Колеса, історики Мирон Кордуба та Іван Крип'якевич, математики Володимир Левицький та Микола Чайковський, юристи Володимир Вергановський, Євген Давидяк, Володимир Охримович, Микола Чубатий, медик Мар'ян Панчишин, антрополог Іван Раковський та інші. Згодом більшість із них стали професорами Львівського державного університету імені Івана Франка, частина з них емігрувала.

← ПОЧАТОК НА С. 8

Львівському університету – 360!

Після приєднання Західної України до Радянської України Львівський університет Яна Казимира перейменували на Львівський державний університет. Президія Верховної Ради УРСР Указом від 8 січня 1940 року надала Львівському університету ім'я Івана Франка. Змінювалися факультети Університету, навчальні плани і програми – за зразком радянських. Ліквідували теологічний факультет, а медичний – виокремили і на його базі створили медичний інститут. В Університеті почали працювати п'ять факультетів: історичний, юридичний, філологічний, фізико-математичний, природничий, на яких у цей період навчалося близько 2 000 студентів. Відкрито нові кафедри, відділ заочного навчання, аспірантуру.

З нападом Німеччини на Радянський Союз і вторгненням у червні 1941 року німецьких військ у Львів навчання в Університеті припинилося. Після трирічної вимушеної перерви 15 жовтня 1944 року навчальний процес було відновлено. Незважаючи на тогочасну ідеологію Університет ставав провідним навчально-науковим центром, відомим у світі. Було закладено основи сучасних наукових напрямів. Значно розвивалася науково-технічна та матеріальна база. Було обладнано чимало лабораторій, збудовано гуртожитки, відкрито спортивний комплекс. Талановиті студенти і працівники створили численні колективи художньої самодіяльності. Сприяли цьому і керівники Університету – ректори Євген Лазаренко, Микола Максимович та інші.

Дух вільного Університету з новою силою постав зі здобуттям Незалежності України та першими в історії Університету демократичними виборами ректора. Знаменним для Університету став 1999 рік, адже саме тоді, 11 жовтня 1999 року, Указом Президента України за № 1311/99, «враховуючи значний внесок

Львівського державного університету імені Івана Франка у підготовку висококваліфікованих фахівців та розвиток науки», йому надано «статус “національного”».

Львівський університет завжди славився традиціями студентського руху національно-державницького спрямування. Львівська молодь у перших рядах відроджувала українську державність у дні Листопадового зриву 1918 року, боронила національну ідею в лавах Січових стрільців, Української Галицької Армії. Студентство відіграло вагомий роль у формуванні Української повстанської армії у період Другої світової війни, природно обстоюючи потребу рівноправного державного статусу серед інших народів. Потужно ініціювали рух шістдесятників Іван Гель, Михайло Осадчий, Михайло і Богдан Горині, Ірина та Ігор Калинці.

Наша патріотична молодь неодноразово змінювала хід історії: обороняючи ідеали державотворчих прагнень української нації, вони стояли на сторожі свободи, гідності та справедливості у період трьох революцій – Революції на граніті, Помаранчевої Революції та Революції Гідності. Студенти, викладачі та випускники Львівського університету поклали свої життя на вівтар свободи і демократії. Серед них – Ігор Костенко, Дмитро Чернявський, Богдан Сольчаник, Сергій Кемський, Володимир Жеребний, Степан Петрівський, Володимир Труш, Тарас Матвіїв... Пам'ятаючи подвиг наших Героїв, ми будемо сильною й незалежною Україною, зміцнюємо віру в те, що наше майбутнє буде мирним.

Сьогодні Львівський університет є одним із найпрестижніших закладів вищої освіти не лише України, а й Центрально-Східної Європи. Недаремно елементом герба Університету є гасло, яке чи не

найкраще відображає його головну ідею: «Patriae decori civibus educandis» («Освічені громадяни – окраса Батьківщини»), адже Університет був і залишається осередком національної освіти, науки та культури, де зростає майбуття інтелектуальної еліти Української Держави.

Львівський національний університет імені Івана Франка відомий науковими об'єктами, що становлять національне надбання України, а саме – відділом рукописних, стародрукованих та рідкісних книг Наукової бібліотеки Університету, Науково-дослідним комплексом апаратури для вивчення штучних небесних тіл ближнього космосу Астрономічної обсерваторії Університету, найстарішим в Україні Гербарієм (заснований 1783 року), Ботанічним садом, Науковими фондами та музейною експозицією Зоологічного музею, Колекцією культури мікроорганізмів-продуцентів антибіотиків.

Цікавим є те, що історія Наукової бібліотеки є давнішою за історію Університету, адже бібліотека була заснована 1608 року як навчальна книгозбірня школи при єзуїтському колегіумі. Сьогодні Наукова бібліотека Львівського університету налічує понад 3 мільйони книг і обслуговує понад 40 тисяч читачів.

Свою оригінальну історію має й Зоологічний музей Університету, який засновано ще в 1784 році як Кабінет натуральної історії (Статусу Зоологічного музею набув 25 лютого 1885 року). Колекції Музею охоплюють понад 180 тисяч експонатів, з яких близько 10 тисяч формують експозицію. Фонди Музею представляють тваринний світ абсолютно всіх континентів та акваторій земної кулі.

Справжньою окрасою Університету є Ботанічний сад, який входить до складу природно-заповідного фонду України як об'єкт загальнодержавного значення. Основу його колекцій становлять тропічні і субтропічні рослини, що розміщені в двох оранжерейних комплексах на території площею 2 500 квадратних метрів. Не менше загадок приховує Астрономічна обсерваторія Університету, яка цього року також відзначає свій ювілей – 250 років від часу заснування.

Львівський університет вже понад три з половиною століття береже багаторічні академічні традиції національної освіти й науки, водночас формує нові принципи й стандарти сучасної європейської освіти. Університет сьогодні – це історія і класика, розвиток та інновації, відкритість і мобільність, поєднані з академічною відвагою та відповідальністю. До того ж Університет – це неповторні й унікальні особистості, які бережуть його минуле, творять його сучасність і закладають міцне підґрунтя для його перспективного майбутнього.

Головний корпус Львівського університету в 1851–1918 рр.
Сьогодні - корпус, де розташовані біологічний та геологічний факультети Університету.
Картина Ореста Манюка, 2021 р.

Володимир Качмар,
проректор з науково-педагогічної роботи та соціальних питань і розвитку

Іван Франко і Львівський університет

У 1848 році у Львівському університеті була заснована кафедра словесності руської. На жаль, ця кафедра не зіграла ролі катализатора українських студій у Галичині передусім через перехід на москвофільство її першого професора Якова Головацького. Другим з черги професором кафедри руської словесності став Омелян Огоновський, який мусив розгрібати той «бур'ян та хабаззя», які залишив після себе Яків Головацький. О. Огоновський намагався повернути українські студії у Львові на нормальні рейки, хоча не у всьому йому це вдавалося.

Іван Франко записався на філософський факультет Львівського університету у 1875 році. На той час Львівський університет, за словами Івана Франка, не був ніяким «світільником у царстві духа», і це позначилося на вихованні студентів. Молодий випускник Дрогобицької гімназії, прийшовши до Львівського університету, не тільки не одержав тієї духовної поживи, на яку сподівався, але й опинився в епіцентрі незрозумілих мовних та політичних суперечок серед студентської молоді: «Прийшовши до Львова, до „Акад[емичеського] кружка“, я опинився раптом серед спорів язикових, котрі для мене були майже зовсім чужі, не зрозумілі, то й очевидно, не міг у них найти ладу і хитався довго то на сей, то на той бік...»¹.

Що стосувалося рівня викладання у Львівському університеті, то І. Франко дуже високо оцінював цей науковий рівень: «В тих трьох роках університетського життя я читав досить багато, хоч без вибору, більше белетристики, ніж наукових речей. Лекції на університеті зовсім мене не зайняли й не дали мені нічого істинного – ані методи, ані здобутків. Я слухав класичної філології у покійного Венцлевського й зівав, слухав руської граматики і літератури у д-ра Огоновського»².

Як бачимо, Іван Франко не дуже високо ставив лекції свого учителя. З цього приводу у своїй «Історії літератури руської» О. Огоновський пізніше писав: «Дивним дивом марижує собі тут Франко, що на університеті не міг нічого путнього навчитись. Все ж покійний Венцлевський був професором тямущим; і відтак з його школи вийшло чимало добрих учителів класичної філології; та, мабуть, у Омеляна Огоновського можна дещо навчитись, коли в 1873–1874 рр. найтільнішим його учеником був Ол. Брікнер, котрий тепер є професором університету Берлінського. Опроче професорам філології годі займатись питаннями про соціологію, котрі

Франкові від р. 1877 були по цутру»³. Зрозуміло, Омелян Огоновського на Франкове захоплення соціалізмом, яке привело зрештою до ув'язнення у 1878 році.

На той час соціалістичні ідеї заповнили молодих людей у Європі. Коли слідство у справі соціалістичного процесу у Львові було закінчено, то визнано підсудними тільки чотирьох осіб «Еразма Кобилянського і трьох русинів: бібліотекаря з Відня Остапа Терлецького і двох Львівських студентів – Івана Франка та Михайла Павлика (на процесі як підсудні проходили Е. Кобилянський, М. Котурницький, М. Павлик, І. Франко, О. Терлецький, І. Мандичевський, Ф. Сельський, А. Павлик). Процес відбувся у першій половині січня. Прокурор Зборовський, молода людина, не був завзятим оскаржувачем. Судді не мали усталеної думки. У той час розповідали, що один із суддів, Могильницький, українська добродушна людина, запитував свого сусіда: «Скажи мені, колего – говорив, – що таке соціалізм? Знаю, що то річ варта покарання, але про що власне йдеться тим соціалістам?»⁴.

У літературознавстві усталена думка, що університетська влада була вороже налаштована до І. Франка-студента. Насправді, університетська адміністрація, а особливо Крайова Шкільна Рада, яка опікувалася ще Франком-гімназистом, зробили все, щоб не тільки звільнити його від плати за лекції, а й збільшити йому стипендію до 210 злотих. Зрештою після згаданого соціалістичного процесу він не був виключений з Університету. У ситуації І. Франка архівні матеріали свідчать, що професорська колегія Львівського університету отримувалася передусім університетських параграфів і нехтувала рішеннями судових властей.

У 1890 році І. Франко все-таки не був прийнятий на навчання до Львівського університету, і формальною причиною було запізнення на запис. Як свідчать архівні матеріали, зроблено це

було однією особою – професором Романом Пілатом, тодішнім деканом філософського факультету⁵.

Восьмий семестр, якого бракувало І. Франкові для завершення університетського навчання, він завершив у Чернівецькому університеті у професора С. Смаль-Стоцького (1890).

Після здобуття докторату у Відні (1893) припадає спроба І. Франка зайняти місце доцента на кафедрі руської філології у Львівському університеті. Справа в тому, що після смерті професора О. Огоновського у жовтні 1894 року звільнилося місце викладача на кафедрі руської словесності. На початку 1895 року І. Франко склав колоквіум з української літератури й етнології перед комісією у складі декана філософського факультету професора Пузини, професорів Каліни, Грушевського та Дембінського. На усі 14 питань, які були поставлені І. Франкові, він дав ґрунтовні відповіді. На основі колоквіуму професор Каліна запропонував допустити І. Франка до третього, наступного етапу габілітації – виголошення пробної лекції на тему «Розбір „Наймички“ Шевченка».

Габілітаційна лекція Івана Франка відбулася 22 березня 1895 року у теперішній аудиторії 244 старого корпусу Львівського університету (нині вулиця Михайла Грушевського). Денис Лукіянович згадував: «Рівно о 18 годині 15 хвилин професорськими дверима ввійшов старший „недель“ (університетський возний), стукнув університетським берлом об долівку і повідомив польською мовою: „Магніфіценція (величність) ректор іде! Сенат іде“. Зараз-таки з'явилися ректор, проректор, декани і сенатські представники професорського збору. Ректор у багрянці з горностаями, декани теж у тогах з чорного шовку, в беретах на головах, усі обвішані золотими ланцюгами». Лекція, як заздуть сучасники, пройшла блискуче, студенти на руках винесли лектора з аудиторії.

Після схвальної оцінки лекції професором Каліною Університет вніс пропо-

¹ Франко І. Лист до Драгоманова від 26. IV. 1890 // Франко І. Збір. творів: у 50 т. Т. 49. С. 244.

² Франко І. Лист до М. Драгоманова від 26 квітня 1890 р. // Франко І. Збір. творів: у 50 т. Т. 49. С. 245.

³ Огоновський О. Історія літератури руської. Львів, 1891. Часть 3, Відділ 1. С. 924–925.

⁴ Лімановський Б. З часів першого арешту // Спогади про Івана Франка. Львів: Каменярь. 2001. С. 148–149.

⁵ Лімановський Б. З часів першого арешту // Спогади про Івана Франка. Львів: Каменярь. 2001. С. 195.

← ПОЧАТОК НА С. 10

зицію скерувати належні документи до Міністерства освіти у Відні для затвердження. Прогресивно налаштовані професори Т. Войцеховський та Л. Цвіклінський порадили І. Франкові піти на аудієнцію до тодішнього намісника Галичини Казимира Бадені. Того самого Бадені, який децю пізніше організував криваві вибори, що супроводжувалися жандармськими погромами і терором, масовими убивствами і пораненнями, арештами.

Зрозуміло, що причиною незатвердження І. Франка на посаду доцента була позиція намісника Галичини. Про це писав сам учений: «...габілітації на доцента руської літератури міністерство не затвердило на внесок намісництва, маю се завдячити, без сумніву, нашим новоерцям, головно ж Барвінському та Вахнянинові, котрі чорнили мене всіма можливими і неможливими способами, щоб тільки не допустити мене на кафедру, а згаодити місце для свого Студинського»⁶.

Очевидно, правдою є те, що діячі «Нової ери», а серед них і Олександр Барвінський, який мав певний вплив на К. Бадені, справді не виступали проти Франкової доцентури, але їй не зробили нічого для її позитивного вирішення.

Радянське літературознавство, часом пересмикуючи факти, намагалося звинуватити геніального історика Михайла Грушевського у тому, що І. Франко не одержав посади доцента у Львівському університеті. Навпаки, І. Франко та М. Грушевський, які працювали поруч у Науковому товаристві ім. Шевченка, зрештою від 1902 року проживали поряд, створили для бездержавної нації цілу Академію наук, з якої найбільше користали тоді студенти Львівського університету.

Влітку 1905 року у віденській газеті «Ruthenische revue» з'явилася стаття І. Франка «Alma mater leopolensis als Stifmutter», у якій сам автор виклав справу недопущення до роботи в Університеті. Пізніше у статті «Історія моєї габілітації» Іван Франко заперечував те, що його начебто не допустили до габілітації: «Навпаки, мене допущено, хоч кілька літ перед тим той самий університет відмовив мені права записатися ще на одно тіверчя на філософському факультеті, якого мені не ставало для повного чотириліття університетських студій, обов'язкового для осягнення докторського ступеня, так що я був змушений записатися на тіверчя на Чернівецькому університеті. При тій нагоді поведінка університетських властей Львівського університету викликала здивування у професорів Чернівецького університету»⁷.

Готуючись до викладання у Львівському університеті, І. Франко досить ґрунтов-

Іван Франко і Львівський університет

но вивчав досвід тодішнього європейського літературознавства. Студенти повинні знати найкращі набутки сучасної науки про літературу. Тому важливе значення автор відводить вивченню методологічного досвіду в Європі. Цій проблемі присвячена робота Івана Франка «План викладів історії літератури руської (спеціалізовані курси)» та методичні вказівки, відомі в літературознавстві як «Мотиви», що їх автор написав, готуючись до викладання в Університеті у 1895 році.

«План викладів...» – перша в історії українського літературознавства робоча програма, що зберігає своє значення до наших днів. На жаль, ця праця І. Франка пролежала у рукописі, який зберіг академік М. Возняк до 1958 року. Автограф цієї розвідки зберігається у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (фонд М. Возняка, № 724, п. 168). Отже, не оприлюднена свого часу розвідка І. Франка не могла активно впливати на викладання літератури у вищій школі у кінці XIX – початку XX століття.

Недопущення Івана Франка до викладання у Львівському університеті не тільки негативно позначилося на викладанні літератури у цій вищій школі, а й загальмувало поступ літературознавчих досліджень того часу.

Значними були успіхи Івана Франка як ученого та літературознавця на європейській арені. На рубежі XIX–XX століття він став активним учасником не тільки українського, а й польського, російського, німецького, чеського, угорського літературного процесу. І. Франка як ученого високо цінували такі світила європейської гуманітарної науки, як А. Брікнер, В. Ягич, О. Шахматов, І. Бодуен де Куртене, Г. Бар, К. Крумбахер, Г. Брандес та ін.

Незважаючи на те, що доктор І. Франко не міг впливати як професор Університету на студентів за університетською кафедрою, його праці були тим матеріалом, на якому формувалася ряд молодих поколінь адептів науки і в час його життя, і після його смерті.

Ще при житті І. Франка у Львівському університеті зародилася окрема галузь гуманітарної науки – франкознавство. У 1889 році його університетський учитель Омелян Огоновський у своїй «Історії літератури руської» (III т.) присвятив 150-сторінковий розділ І. Франкові, заклавши цим підвалини наукового вивчення творчості письменника. Фундатором наукового франкознавства став Михайло Возняк. Саме цей учений уперше 1924 року вжив термін «франкознавство», маючи на увазі комплекс гуманітарних наук, що вивчають творчість І. Франка. Відсутність україністичних кафедр у Львівському університеті спричинилася до того, що до 1939 року франкознавчі дослідження не

проводили. М. Возняк у 20–30-х роках XX століття мав доступ до архіву І. Франка, який автор заповів Науковому товариству ім. Шевченка. Вчений опублікував низку творів письменника і вченого, які до того часу були в рукописах. Отже, саме у міжвоєнний період М. Возняк заклав той фундамент, на якому у майбутньому розвивалася наука про І. Франка у Львові та Києві.

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 8 січня 1940 року ім'я І. Франка присвоєно Львівському університетові. В указі стверджувалося, що Президія врахувала звернення студентів та викладачів Університету, взагалі всієї української інтелігенції про присвоєння йому імені видатного письменника і вченого. Це був акт радянської влади, яким демонстрували начебто турботу про розвиток національної науки і культури, поряд із цим серед українських студентів та вчених Університету проводилися арешти за буржуазно-націоналістичні погляди, в тому числі за любов і пошану до І. Франка.

Після війни академік М. Возняк став ініціатором і головним редактором щорічного наукового збірника «Іван Франко. Статті і матеріали» (з 1966 року видається як міжвідомчий республіканський збірник «Українське літературознавство»). Щороку виходять два збірники, один із них і є продовженням збірника М. Возняка, в якому друкуються розвідки з різних галузей гуманітарної науки, що стосуються вивчення багатогранної спадщини І. Франка. З перших випусків збірник «Іван Франко. Статті і матеріали» взяв на себе роль координатора франкознавчих досліджень в Україні. На сьогодні вийшли друком 85 випусків збірника.

З 1988 року в Університеті працює Інститут франкознавства, завданням якого є координація франкознавчих досліджень в Україні. Сьогодні силами учених Університету та інших наукових установ створюється портал Івана Франка.

У Львівському університеті проводяться щорічні франківські наукові форуми. Раз на 10 років (1956, 1966, 1976, 1986, 1996, 2006, 2016) на базі Університету проводились і міжнародні наукові симпозиуми, участь у яких брали відомі дослідники творчості письменника і вченого з України, Австрії, Чехії, Польщі, Німеччини, США, Канади, Росії, Білорусії та інших країн, що свідчить про міжнародний характер франкознавчої науки та її міждисциплінарність.

Михайло Гнатюк,
завідувач кафедри теорії літератури
та порівняльного літературознавства

Світлина Олега Вівчарика

⁶ Франко І. Лист до А. Кримського від 30 липня 1895 // Франко І. Збір. творів: у 50 т. Т. 50. С. 49.

⁷ Франко І. Історія моєї габілітації // Франко І. Збір. творів: у 50 т. Т. 39. С. 45.

пізнавати українську культуру та мову зсередини.

М'яка сила української присутності

Щорічно закордонні освітні та наукові установи відвідують близько тисячі студентів, аспірантів, викладачів та працівників Львівського національного університету імені Івана Франка. Винятком є карантинний епідемічний рік, який дещо послабив міжнародну мобільність в усіх країнах. Проте географія візитів представників Львівського університету до академічних установ світу залишилася традиційно широкою, як і їхня мета. Науковці та студенти є бажаними гостями у провідних Університетах Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки та Азії. У цих країнах вони проходять стажування, навчаються, обмінюються досвідом, читають лекції і провадять спільні з іноземними вченими дослідження у різних сферах наукової думки.

Станом на сьогодні Львівський університет співпрацює відповідно до укладених угод з понад 250 міжнародними освітніми та науковими установами із 50-ти країн світу. Кожна з таких угод відкриває перспективи студентам та працівникам Університету взаємодіяти з іноземними науковими установами, відвідувати їх й у такий спосіб репрезентувати нашу державу в усіх куточках планети.

Низка договорів про співпрацю також підписана в межах програми «Еразмус+» Ка1 – наразі найбільш плідної з-поміж усіх за показниками освітньої мобільності. Проекти програми передбачають академічну мобільність студентів, викладачів та адміністративних працівників Львівського університету, а також приїзд до Львова іноземних дослідників і відподно студентів.

Проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці Львівського університету Сергій Різнюк наголошує, що ця щира зацікавленість зарубіжних партнерів всебіч-

но співпрацювати з Університетом є результатом поєднання як високого авторитету Університету, здобутого за всі попередні 360 років від дати його заснування, так і сьогоднішніх зусиль університетської адміністрації, ректора Університету особисто, спрямованих на динамічне і всестороннє укріплення міжнародних зв'язків. Це позначається на міжнародній активності університетської спільноти, студентів, які по праву і природно відчують себе невід'ємними членами європейського та світового співтовариства. Інша справа, що в національних інтересах держави зробити все можливе, аби такі молоді люди не втрагли якісного зв'язку з рідною країною, а в ідеалі – використали здобуті за кордоном освіту, знання і досвід для її розбудови. Це складне завдання, яке Львівський університет успішно виконує, повністю забезпечуючи потребу нашого студента в активній академічній мобільності.

У провідних світових наукових інституціях студенти Університету мають можливість поглиблювати свої знання, а науковці – проводять спільні з іноземними вченими дослідження. Реалізуються численні проекти. На переконання учасників таких поїздок і проектів, активний процес наукової взаємодії сприяє не лише розвитку української освіти та науки, а й є вагомим чинником інтеграції нашої країни у світовий інтелектуальний простір та ідентифікації України як рівноправної країни-учасниці європейського освітньо-наукового процесу.

Декан хімічного факультету Григорій Дмитрів – бажаний гість міжнародних освітніх та наукових форумів ще з 1997 року, коли вперше побував у Вищій педагогічній школі м. Чентсохови (Польща). Далі були наукові візити до Німеччини, Бельгії, США, Австрії, Франції, Канади, Чехії та інших країн

світу. На думку Григорія Дмитріва, міжнародна співпраця є невід'ємною частиною університетського життя, яка передбачає постійну академічну мобільність – участь у міжнародних конференціях, стажуваннях тощо.

«Цілком очевидно, що наукові дослідження є лише однією, хоч і найважливішою, складовою згаданих поїздок, інші два важливі аспекти – це розширення власного світогляду, світогляду наших міжнародних партнерів та неофіційна українська дипломатія. Проводити спільні наукові дослідження чи заходи – це означає перебувати у процесі постійного діалогу, який так чи інакше веде до більшого порозуміння, до того, що ми краще розуміємо колег-іноземців, а вони краще пізнають нас, нашу історію, культуру і сучасність, усвідомлюючи, що Україна – невід'ємна самобутня частина Західної цивілізації», – розповідає Григорій Дмитрів і додає, що одним із маркерів такої впізнаваності є низка міжнародних конференцій, які регулярно проводяться в ЛНУ ім. Івана Франка.

Ще одним важливим чинником науково-освітньої міжнародної комунікації є програми подвійних дипломів із європейськими університетами. З-поміж таких проектів варто виокремити програми подвійних дипломів з Університетом Л'Аква (Італія) та Вільнюським університетом Міколаса Ромеріса (Литва). З литовським університетом ЛНУ ім. Івана Франка реалізовує спільну магістерську програму з права, а з італійським – у галузі прикладної математики. Програми дають змогу студентам Львівського університету почергово навчатися у рідному університеті та університеті-партнері. За результатами навчання студенти отримують дипломи відразу двох університетів.

За програмою подвійного диплома у Вільнюському університеті зараз навчається студентка юридичного факультету ЛНУ ім. Івана Франка Анастасія Копильчак. Студентка розповідає, що і навчальний процес, і неформальне спілкування передбачають обмін досвідом та інформацією про свої країни. «Ми щодня контактуємо зі студентами з інших країн. Дуже приємно відчувати, що вони зацікавлені і бажають дізнатися більше про нашу мову, культуру, цінності та історію. Простять більше розповісти про війну із РФ, поділитися нашими переживаннями», – говорить Анастасія і додає, що Університет організовує багато подій, які націлені на краще пізнання культури один одного.

«Щотижня відбуваються "Культурні розмови", на яких студенти з різних країн мають змогу презентувати свою

Ректор Володимир Мельник зустрівся з Президентом Польської академії наук Ежи Душинським

← ПОЧАТОК НА С. 1, 12

країну, поділитися своїми традиціями. Я також маю ідею організувати на річницю початку Революції Гідності спільний перегляд документального фільму «Winter on fire» із міжнародними студентами», – розповідає студентка-юристка.

І такий метод м'якої сили української присутності в освітньому та науковому міжнародному просторі дає свої результати. Подруга Анастасії студентка Вільнюського університету з Грузії Нестан зазначає: «Мене вражає, як українці бережуть свої традиції: від шанування національного одягу, приготування страв національної кухні до щонедільного відвідування Української Церкви. Українці діляться переживаннями щодо історії своєї Батьківщини, а також навчають нас української мови».

Загалом найчастіше представники Університету з освітнього та наукового метою упродовж останнього періоду відвідували Польщу, Німеччину, Італію, Канаду, Туреччину, Швецію, Австрію, Японію, Чехію, Словаччину і Францію.

У кожній із цих і низці інших країн науковці та студенти гідно репрезентують українську освіту та науку й поширюють знання про нашу державу.

Бути собою

Ініціатива міжнародної співпраці у Львівському університеті ніколи не була односторонньою. Ба більше, процес діалогу зі світовою спільнотою завжди ґрунтується на позиціях рівності і взаємозацікавлення. Така модель налагодження співпраці цілком відповідає магістральному принципу самоідентифікації в цивілізаційному просторі західної культури – не копіювати образ інших держав, а поділяючи цінності, зберігати свою самобутність та унікальність. Інтерес зі сторони іноземних представництв до України, нашої культури та Львівського університету з кожним роком зростає – не в останню чергу якраз завдяки інструментам науково-освітньої дипломатії.

Загалом освіту у Львівському університеті сьогодні здобувають понад 300 іноземних громадян. Але, на переконання проректора з міжнародної співпраці Сергія Різника, це далеко не межа. У найкоротшій перспективі – збільшення як кількості студентів-іноземців, які навчатимуться в Університеті, так і розширення географії їх громадянства. Цієї мети планується досягати завдяки продовженню зусиль, спрямованих на інтернаціоналізацію навчального процесу в Львівському університеті, збільшення кількості дисциплін, які викладають англійською та іншими іноземними мовами, забезпечення подальшого доступу студентам до усього різноманіття європейської

системи освіти. Водночас для нас вкрай важливо, аби іноземні студенти мали змогу всебічно засвоїти здобутки вітчизняної науки, а також пізнати нашу культуру, ознайомитися з українською історією, можливо – опанувати українську мову та ін. У такий спосіб ми зробимо вагомий крок у напрямі укріплення національної науково-освітньої та культурної дипломатії, ненав'язливо, але дієво докладемося до справи підвищення міжнародного авторитету України.

Особлива увага в цьому контексті, продовжує Сергій Різник, приділяється іноземним студентам українського походження. Налагодження і поглиблення зв'язків із талановитою молоддю з української діаспори необхідне для її активнішого залучення до освітніх, культурних та державотворчих процесів в Україні, для популяризації українського науково-освітнього потенціалу серед закордонних українців та підтримки розвитку української мови і культури серед діаспори. У такий спосіб Університет безпосередньо долучається до державницької місії з консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави.

Втім навчання іноземців у Львівському університеті – це лише один із аспектів інтеграційної освітньої, наукової та культурної дипломатії. Широко ця функція представлена у контексті міжнародних проектів та заходів, які дають змогу іноземним громадянам відвідувати ЛНУ ім. Івана Франка. Упродовж 2020–2021 років в Університеті організовано та проведено близько 60 міжнародних наукових конференцій, присвячених широкому спектру наукових проблем.

Увірадною важливістю міжнародної співпраці ЛНУ ім. Івана Франка і той факт, що зараз в Університеті викладають іноземні лектори з Італії, Іспанії, Словенії, Німеччини, Китаю, Японії, Туреччини, Південної Кореї, Швеції та Естонії. Перебуваючи в Університеті, науковці-іноземці не лише передають свої знання студентам, а й після повернення на батьківщину стають своєрідними послами української культури у світі.

Одними з найбільш дієвих способів втілювати місію інтеграції іноземців в український дискурс є організація і проведення міжнародних літніх шкіл, адже вони виконують пряму функцію освітньої, наукової та культурної дипломатії.

Зокрема, Міжнародна літня школа «Українська мова і краєзнавство», організована Центром україністики

Львівського університету, навчає іноземців української мови і допомагає збагнути нашу культуру уже понад двадцять років. У різні періоди її учасниками були студенти, науковці, дипломати, підприємці і просто спрагли знань іноземці фактично з усіх континентів нашої планети. Упродовж навчання в учасників Міжнародної школи не лише поглиблюються знання про українську культуру та мову, а й часто кардинально змінюється ставлення до України.

Учений-славіст зі Швеції Маттіас Огрен 2016 року брав участь у Міжнародній літній школі. До Львова Маттіас вирішив приїхати передовсім тому, що хотів вивчати українську мову у місці, де «на кожному кроці не лунає російська мова».

«Як славіст я вже давно хотів вивчати українську з професійних причин. Але з часом зрозумів, що західні славісти повинні робити значно більше, щоб розповсюджувати знання про Україну на Заході. Не можу сказати, що моє уявлення про Україну після перебування у Львові сильно змінилось. Скоріше, воно зміцнилося, але тільки в найкращому сенсі цього слова», – розповідає Маттіас Огрен.

Природно, що рік пандемічних обмежень вніс свої корективи у проведення міжнародних шкіл, призвівши до того, що деякі проекти довелося відтермінувати, але інші продовжують успішно функціонувати в онлайн-режимі. Ба більше, через велику кількість охочих пізнавати українську культуру уже згадана міжнародна школа «Українська мова і краєзнавство» запровадила практику ще й зимового інтенсиву. Відтак у січні цього року українську мову на базі ЛНУ ім. Івана Франка вивчали представники Китаю, Австрії та Німеччини, а уже у липні зголосилися брати участь у школі громадяни 7 країн світу – Німеччини, Нідерландів, Китаю, Південної Кореї, Японії, Канади та США.

Безумовно, такі аспекти міжнародного діалогу Львівського університету є лише штрихами загальної картини інтеграції України у європейський культурно-світний простір. У публікації ми свідомо оминули роль одного з найважливіших дипломатичних осередків України – факультету міжнародних відносин ЛНУ ім. Івана Франка, аби показати, що важливу роль у процесі неформальної публічної дипломатії відіграють усі учасники освітньо-наукового процесу, незалежно від фаху чи статусу. Адже магістральною місією академічної спільноти Львівського університету є не лише забезпечення високого рівня освіти та розвитку науки, а й розбудова Української Державності.

Олег Віварик
Світлина автора

Осягнути невідоме і стати ближчим до зірок

Людину завжди вабили зорі. У різні епохи різні покоління наших предків у різних куточках планети дивилися на небо і вчилися його розуміти. Намагалися тлумачити і передбачати. Ті, кому вдалося хоча б трохи привідкрити завісу таємниць, які приховує космос, ввійшли в історію як видатні вчені. Чимало таких людей творили астрономічну науку в одній із найстаріших обсерваторій Східної Європи, яка функціонує у Львівському університеті. Цьогоріч Обсерваторія святкує 250-літній ювілей з часу свого заснування та запрошує на екскурсію усіх охочих стати трохи ближчими до зірок.

Дорогою на дах будівлі фізичного факультету, де розташовані майданчики для спостережень неба, робимо першу зупинку. Тут, в одному з кабінетів із численними книгами, глобусами та різноманітними приладами твориться астрономічна наука. На одній із шаф помічаю скульптуру. «Це бюст Марціана Ернста, який був директором Астрономічної обсерваторії у 1900–1930 роках. Він зробив значний внесок у розвиток нашої Обсерваторії, написав ряд статей, книг, придбав необхідне для роботи обсерваторії професійне обладнання: рефрактор Мерца–Зендтнера, маятниковий годинник фірми Сальмоїраджі та сонячний хронометр Дітсгейма», – пояснює директор Астрономічної обсерваторії Богдан Новосядлий і додає, що за 250 років роботи Обсерваторії тут працювало чимало славетних учених, серед яких Генрик Арцтовський, Євгеніуш Рибка, Олена Казимирчак-Полонська, Самуїл Каплан, Володимир Степанов, Богдан Бабій, Володимир Головатий, Мирослав Стоділка та інші.

Підіймаємося сходами, що ведуть на оглядовий майданчик Астрономічної обсерваторії. Дорогою Богдан Новосядлий звертає увагу на одну важливу деталь кабінету – прямокутну трубу, яка протягається зі стелі до середини стіни. Це

частина вертикального сонячного телескопа зі спектрографом подвійного відбивання – унікального приладу, створеного тут, в Обсерваторії, у 1949–1953 роки. У нижній частині труби є сферичне дзеркало, яке створює дійсне зображення Сонця на щілині спектрографа, який знаходиться у верхній кімнаті. Пара плоских дзеркал, так звана целостатна група, розміщена на спостережному майданчику.

«Цей прилад наводять на Сонце, після чого світло потрапляє на одну дифракційну ґратку, потім – на другу, і розкладається в спектр дуже великої дисперсії. Завдяки цьому можна вивчати лінії поглинання (фраунгоферові лінії). А на основі контурів цих ліній, їхніх глибин, можна вивчати хімічний склад Сонця, його температуру, магнітне поле та загалом одержати повну інформацію про фізичні умови в атмосфері Сонця», – розповідає Богдан Новосядлий.

Принагідно цікавлюся, скільки часу необхідно витримувати телескоп,

Іменами видатних науковців, які працювали в Астрономічній обсерваторії, названі малі планети Сонячної системи – О. Казимирчак-Полонської (2006 Полонська), В. Степанова (3493 Степанов), С. Каплана (1987 Каплан), І. Климишина (3653 Климишин).

Загалом існує понад 300 астероїдів, назви яких так чи інакше пов'язані з Україною. Десять мільярдів кілометрів від нас у нічному небі мерехтять Київ, Полтава, Одеса, Херсон, Донбас та Крим. А 16 серпня 1925 року Григорій Шайн у Симеїзькій астрономічній обсерваторії відкрив малу планету, яку у 1967 році назвали 1709 УКРАЇНА.

спрямованим на світло, аби накопичити достатньо даних для опрацювання. Виявляється, для цього достатньо миті, оскільки Сонце дуже яскраве. А от щоб провести таке ж дослідження із далекими зорями, потрібно значно більше часу, аби зібрати достатню кількість світла від них. Проте для цього використовують вже зовсім інші телескопи, які є на майданчику для спостережень нічного неба.

Кожен, хто підіймається на дах Астрономічної обсерваторії, отримує задоволення споглядати три речі: глибокий купол неба, за право володіти яким вічно змагаються Сонце, Місяць і зорі, панораму Львова, і... власне те, що так хочеться побачити кожному, хто вперше сюди потрапляє, – телескопи. «Тут є два майданчики для спостережень за небом. На сусідньому знаходиться станція оптичних спостережень штучних супутників Землі, сформована влітку 1957 року. Тепер основні телескопи встановлено на замиській станції астрономічних спостережень в смт Брюховичі», – розповідає Богдан Новосядлий.

На майданчику для спостережень розташовані два павільйони, в одному з яких – фотографічна камера. Вона в робочому стані, проте не використовується з двох причин: по-перше, тепер науковці віддають перевагу цифровим фотографічним камерам, а по-друге, небо в місті надто засвічене штучним світлом.

«Ви коли-небудь бачили небо далеко за містом, у горах? Воно всіяне яскравими зорями. Воно вражає, змушує людину задуматися про світи за межами Землі та можливе життя у них. Натомість у місті зір майже не видно. І вся справа в надмірному освітленні, яке спрямоване вгору, а не вниз, де воно потрібне. А дарма – бо це суттєво б скоротило обсяги використання електроенергії, а також не спричинило б проблем для астрономів, які вивчають Всесвіт, та для нічних птахів, які змушені змінювати траєкторії своїх польотів», – розповідає Богдан Новосядлий.

Поки мимоволі задумуєшся про те, коли востаннє бачила справжнє зоряне небо, а не ту його демо-версію, що пропонують великі міста, Богдан Степанович відчиняє інший павільйон. На телескопі, що тут розташований, вивчають зоряне небо наші студенти», – додає Богдан Новосядлий.

Для того, аби лінза телескопа зустрілася віч-на-віч з небом, директор Обсерваторії відчиняє одну частину даху павільйону. Конструкція рухома і може обертатися на 360 градусів залежно від того, в яку точку на небі спостерігачеві необхідно спрямувати телескоп. Оглядаючись довкола, замислюєшся, скільки людей стояли тут, за понад два століття. Скільки вагомих відкриттів і цінних наукових здобутків вони здійснили на своєму професійному шляху.

«У повоєнний період тут була написана цінна робота, що стосується стійкості колових орбіт у полі чорних дір. Наші науковці довели, що існує область довкола чорних дір, в якій не існує стійких колових орбіт. Тіла чи планети, що потрапляють у неї, з часом щезнуть під горизонтом подій чорної діри», – зазначив Богдан Новосядлий.

За словами директора Обсерваторії, тут свого часу були закладені основи фізики міжзоряного середовища, теорії

← ПОЧАТОК НА С. 14

охладження білих карликів, пізніше розвивалися теорії формування фраунгоферових ліній у спектрі Сонця та багато іншого. Перша важлива державна робота зроблена в обсерваторії майже 250 років тому під керівництвом Йозефа Лісганіга: на основі астрономо-геодезичних вимірювань у 1773–1784 роках створили точні карти східної Галичини і Волині.

Безперечно, величезні обсяги наукової роботи, яку проводять зараз науковці Астрономічної обсерваторії, виконують завдяки обладнанню, розташованому на Замській станції спостережень в смт Брюховичі. Там знаходиться також науково-дослідний комплекс апаратури для вивчення штучних небесних тіл ближнього космосу, який внесено до Державного реєстру науко-

Осягнути невідоме і стати ближчим до зірок

вих об'єктів, що становлять національне надбання України.

«За допомогою зоряного телескопа АЗТ-14 ми вивчаємо фізику змінних зір, тісні подвійні системи. За допомогою сонячного телескопа АФР-2 спостерігаємо за активними процесами на Сонці, спалахами, плямами, фотографуємо й оцінюємо енергетику цих явищ. Звісно, використовуємо й дані інших іноземних телескопів для діагностики сонячної плазми», – пояснює Богдан Новосядлий. Окрім цього, за словами Богдана Степановича, зараз розвивається напрям досліджень Всесвіту як цілого на основі всієї сукупності даних про його структуру.

Стоячи на місці, де творили астрономічну науку десятки видатних учених, замислюєшся над тим, скільки часу нам знадобиться, аби осягнути ще бодай одну грань того невідомого, яке ховає у собі Всесвіт. Скільки відкриттів чекають попереду і скільки знань стануть відомим завдяки новим маленьким крокам людини і великим стрибкам людства. Скільки поколінь дивилося, дивляться і дивитимуться в нічне небо, аби споглядати одні і ті ж мерехтливі цятки, але розуміти, бачити їх по-своєму.

Ярина Пришляк
Світлина Богдана Новосядлого

Львівський університет уже багато років є одним із лідерів серед ЗВО України у загальнонаціональних та міжнародних рейтингах. Передові позиції Університету забезпечують високі наукові показники вчених, наполегливість студентів і злагоджена робота усіх працівників. І хоча дані будь-якого рейтингу не можна абсолютизувати, проте кожен із них є добрим інструментом для самоконтролю та самоаналізу діяльності колективу Університету.

Чи не найяскравішим свідченням поступу Львівського університету в науковому, освітньому та управлінському процесах є те, що цьогогоріч ЛНУ ім. Івана Франка вперше у своїй історії увійшов до рейтингу найкращих університетів світу 2022 року QS World University Rankings. Цей рейтинг складає британська консалтингова компанія Quacquarelli Symonds (QS), він вважається одним із найпрестижніших світових рейтингів. При його формуванні автори враховують 6 параметрів: академічна репутація, репутація від роботодавця, співвідношення викладачів і студентів, цитування наукових публікацій працівників, кількість закордонних викладачів та іноземних студентів.

Ще одним престижним міжнародним рейтингом, до якого входить Львівський університет, є перелік найкращих університетів світу від журналу Times Higher Education. Рейтинг ґрунтується на 13 ретельно вивірених показниках ефективності, які вимірюють результати діяльності установи у чотирьох сферах: викладання, дослідження, передача знань та міжнародні перспективи.

До переліку провідних університетів світу входить Львівський університет у ще одному міжнародному рейтингу – U-Multirank. Рейтинг вважається найбільшим міжнародним переліком ЗВО, що з 2014 року проводиться під егідою Європейської Комісії консорціумом європейських дослідницьких центрів Нідерландів та Іспанії. 3-поміж українських університетів ЛНУ ім. Івана Франка посідає 2-гу позицію.

Найновіші дані наукометричної бази Scopus свідчать, що ЛНУ ім. Івана Франка

Лідерство і перспектива росту

входить у трійку найкращих університетів України. База Scopus є інструментом для відстеження цитованості наукових статей, які публікує навчальний заклад або його працівники у рейтингових періодичних виданнях. Вона постійно індексує понад 20 тисяч наукових видань з технічних, медичних і гуманітарних наук. У рейтинговій таблиці 190 українських університетів ранжовані за індексом Гірша – кількісним показником, який ґрунтується на кількості наукових публікацій і кількості їхніх цитувань. Індекс Гірша Львівського університету сягає 67 і з кожним роком зростає. Сьогодні Університет займає 3-тє місце в Україні.

Серед лідерів Львівський університет перебуває й у Консолідованому рейтингу ЗВО України 2021 року. Для того, аби сформувати цей рейтинг, його автори використали національні рейтинги: «Топ-200 Україна», «Scopus» та «Бал ЗНО на контракт», кожен з яких використовує різні критерії оцінювання закладів вищої освіти України. Згідно з узагальненими підсумками рейтингу, Львівський університет посів 3-тє місце, піднявшись на одну позицію порівняно з минулим роком.

Безумовно, цікавим рейтингом є перелік найвпливовіших університетів світу, розміщений на порталі Academic Influence. Згідно з показниками цього рейтингу Львівський університет посів 3-тю сходинку в Україні за впливовістю. Формування рейтингу Influential Schools відбувається за алгоритмом, який пов'язує видатних та гідних уваги людей з конкретними ЗВО та кафедрами.

Проте до рейтингів входить не лише Університет, а й окремі факультети. Цікавий рейтинг, відповідно до освітніх напрямів, опубліковано у квітневому номері журналу Forbes. Загальну оцінку в рейтингу формують 4 елементи – середній бал ЗНО, рейтинг закладу вищої освіти, інфраструктура, експертна оцінка факультету.

Юридичний факультет Львівського університету увійшов у трійку найкращих у напрямі «Право». У рубриці «Економіка» Університет здобув подвійний успіх – економічний факультет посідає

4-ту сходинку, а факультет управління фінансами та бізнесу – 6-ту. Напрямок «Гуманітарні науки» у рейтингу також представляють відразу два наші факультети – факультет іноземних мов (5-та сходинка) та філософський факультет (8-ме місце). У ТОП-10 напрямку «Точні науки» увійшов механіко-математичний факультет (6-те місце). Напрямок «Соціальні науки» представлений факультетом міжнародних відносин, який займає 7-ме місце. Водночас факультет прикладної математики та інформатики увійшов у ТОП-10 за напрямком «Комп'ютерні науки та ІТ» (8-ме місце).

Абсолютно новим для освітнього середовища України став перелік ЗВО за ступенями ризику від провадження господарської діяльності у сфері вищої освіти. Львівський університет, згідно з даними цього переліку, отримав найнижчий ступінь ризику (15 балів зі 100), що є найкращим показником у згаданому переліку.

Оцінюючи місце Львівського університету у рейтингах, проректор з наукової роботи Роман Гладішевський зазначає, що включення Університету у престижні рейтинги є визнанням щоденної сумлінної професійної діяльності всіх категорій працівників, неперервності традицій та активної участі в науковому процесі студентства та молодих учених.

«Включення у рейтинги закладів вищої освіти не є для нас самоціллю. Вся університетська спільнота дбає про дотримання високих наукових і освітніх стандартів, академічної доброчесності. Результати нашої праці є добре відомими і визнаними українськими та закордонними колегами. Ми працюємо над масштабними міжнародними проектами, беремо участь у програмах академічної мобільності, що вимагає постійного росту і вдосконалення. Включення у згадані рейтинги є індикатором того, що ми рухаємося у правильному напрямі, але ми також свідомі того, що наступним кроком буде покращення позицій до рівня провідних наукових центрів світу. Вірю, що маємо потенціал для досягнення такої амбітної мети», – розповів Роман Гладішевський.

Олег Вівчарик

Історія однієї мандрівки у часі: екскурсія усіма музеями Львівського університету

Скільки років нашій планеті, що було тоді, коли ще не було нас, які скарби ховає планета, скільки цікавого і незвичного таїть у собі світ тварин, чим займалися наші предки в сиву давнину, як усе змінювалось і чи змінюється досі – відповіді на ці питання можна отримати, здійснивши великий експеримент подорожі у часі. Тож, вмикаємо нашу машину, вводимо необхідні координати і готуємося пізнавати неймовірне.

Перший пункт призначення – Палеонтологічний музей Львівського університету – містить понад 18 тисяч унікальних зразків організмів, які населяли нашу планету у різні історичні часи. Тут вітрини з експонатами демонструють еволюцію органічного світу від найпростіших організмів (одноклітинних) до значно складніших форм життя. Що далі ми відходимо від джерел початку історії, то цікавішими, химернішими, різнобарвнішими стають скам'янілі істоти на полицях.

На відвідувачів чекають колекції губок, морських зірок, мушель з різних куточків світу та різних історичних епох, зразки порід і рештки давніх груп фауни та флори, які послідовно характеризують усі періоди розвитку життя на Землі.

Мандруючи посеред зашкленених шаф і вітрин, не хочеться піднімати голови чи відривати погляду від, здається, все химерніших та цікавіших молюсків, риб та інших представників морської фауни. Але варто таки підняти, бо просто над головою розташоване велике кам'яне полотно з майстерно вирізьбленими кістками і лусочками дивної «риби». Це відбиток іхтіозавра, якому близько 200 мільйонів років. Цікаво, що поки сухопутні динозаври відклали яйця, щоб з'явилися молоді особини, то іхтіозаврам було притаманне живонародження.

Мимоволі замислююся, наскільки змінилося живе різноманіття нашої планети за декілька епох еволюції? Для того, аби перевірити, – повертаємося до своєї машини часу, яка цього разу відправить нас у світ після юрського періоду і розповість, які дива колекціонує Зоологічний музей Львівського університету.

Традиційно хронологія огляду експонатів цього Музею тісно переплітається зі складністю будови тіла тварин. Тож, спершу знайомимось із жителями морських глибин: гідрами, медузами, кораловими поліпами та губками, кальмарами, каракатицями і наутилусом. А далі – перед відвідувачами Музею відкривається трохи

складніший світ членистоногих, риб та плазунів. Тут і різноманітні пауки (від дрібних хатніх сусідів до екзотичних птаходів), велика колекція метеликів, паличників, бджіл, тарганів, бабок тощо.

Окрасою галереї є гігантський японський краб-паук, який наводить страху навіть у ролі нерухомого музейного експоната, але, як виявляється, є зовсім безпорадним на суші.

Неможливо не звернути уваги, що один із залів Музею різко контрастує з попередніми, передовсім своїми монохромними тонами – тут зберігаються лише скелети тварин. Найбільшою цінністю є «конструкція-скелет» давно вимерлої морської корови.

Проте різнобарв'я швидко повертається – адже далі відвідувачів вражатимуть птахи. Просто під стелею «кружляють» кондори, а на високих полицях гордо розташувалися орли, яструби та інші хижаки, як з України, так і з далеких материків. Поряд із ними в цілковитій безпеці опудала мартинів, чайок, сов, ворон та інших пернатих. Віднедавна більшість цих птахів знову отримали свій голос. Так, у цілях модернізації експозиції, частину стендів обладнали мультимедійними панелями, які дають змогу імітувати спів того чи іншого птаха.

В останньому залі на глядачів чекають найскладніше організовані істоти тваринного світу – ссавці. Тут і кажани, і опудала зайців, ховрахів, білок та інших гризунів. Посеред підлоги «розляглися» тюлені та морські котики, а під довгою стіною згуртувалися представники різних континентів: кенгуру, ведмідь, лев, жирафа, маленьке слоненя та багато інших неживих екземплярів живих істот.

А далі за планом нашої одноденної екскурсії – час оглядати каміння. Тож,

вводимо нові координати і мандруємо до експозиції Музею рудних формацій. Першими у вічі відвідувача впадають величезні сіривато-коричневі зразки з хитромудрими візерунками. А далі – за скляними вітринами шаф домінують вже не так розміри, як кольори і форми. Важко відірвати погляд від різнобарвних кристалів, зелено-синіх, жовтогарячих, багряних і ніжно-фіолетових експонатів, які точно не відповідають стереотипному уявленню про корисні копалини. Особливо красивими видаються блискучі багатогранні кристали магнетиту на одному зі стелажів. Як не дивно, це залізна руда.

З кожним наступним стендом на відвідувачів чекає все більше краси. Тут і зразки кімберлітів, з яких видобувають алмази, і руди олова, і схожі на гарматні ядра барви круглі фосфорити, неймовірної барви флюорити, малахіт та аметисти. А ще далі – чудернацькі камені, помережані червоними жилами й блискучими багряними згустками – їх у давнину називали кров'ю драконів, а зараз – це кіновар, мінерал ртуті.

Особливе місце в колекції посідають зразки мідних руд – третього за стратегічним значенням металу після заліза й алюмінію. У зв'язку з тим, що зразки формувалися у середовищі з доступом кисню, притаманний рудуватий відтінок каменів змінився сіро-зеленим.

Останні стенди Музею традиційно «приховують» найцікавіше – вже на завершення екскурсії відвідувачі мають змогу на власні очі побачити справжню золотоносну жилу зі Східного Забайкалля. Знайомий дорогий блиск їй дарує мінерал пірит. Саме його наявність у породах сигналізує, що десь вже поблизу ймовірно можна знайти золото.

← ПОЧАТОК НА С. 16

Історія однієї мандрівки у часі...

Така перспектива викликає у свідомості образи й інших дорогоцінних скарбів землі, які колекціонує Мінералогічний музей Львівського університету. Лише декілька маневрів – і ми опиняємось на місці нового призначення. В цю мить крізь вікна будівлі геологічного факультету пробивається сонячне проміння і розсипається на скляні вітрини з музейними експонатами. Мертве каміння негайно оживає калейдоскопом барв і блискіток.

Оглядаючи мінерали, зауважуєш, що вони візуально різняться не лише кольором, але й блиском. Декотрі зразки відблискують металом, декотрі – відбивають світло, як скло, а ще інші – перламутрові. Зважаючи на усі ці сукупні властивості та характеристики, одні і ті ж мінерали, виявляється, можуть мати різне значення і різну «долю», як, до прикладу, корунд, який за твердістю поступається лише алмазу, широко застосовують у промисловості, а різновид корунду – рубін – це відомий своєю красою дорогоцінний камінь, який можна побачити у багатьох ювелірних виробках.

Та не лише рубіни і діаманти є окрасою світових багатств. У Музеї також зберігається колекція й інших самоцвітів ювелірного каміння, серед яких – гіпноцичний зелений малахіт, глибокий синій лазурит, різнобарвний флюорит, а ще бірюза, поліхромні турмаліни, бурштин, гранати, корали та багато іншого. І якщо ці мінерали становлять цінність для ювелірів, то геологи надають перевагу дещо іншим зразкам. Так, окрім дорогоцінного каміння, Музей зберігає розмаїття найунікальніших мінералів нашої планети. Декотрі з них видобули в родовищах, яких більше не існує і ніколи вже не існуватиме. Такі зразки становлять велику цінність як для науковців, так і для колекціонерів.

Мандруючи поміж лабіринтами вітрин, натрапляємо на дещо дивне, зовсім не схоже на звичайні камені. Радше – на квіти. Виявляється, ці химерно красиві витвори природи називаються гіпсовими трояндами. Такі кам'яні квіти утворюються в гарячому кліматі, коли вдень спекотно, і відбувається процес випаровування вологи, а вночі холодні води з ґрунту розчиняють гіпс. Загалом така квітка росте і розпускається аналогічно звичайній рослині, але процес розквітання є значно довшим, а квітка залишається «живою» вічно.

Велику цікавість викликає також колекція метеоритів. Космічне каміння хоч і не змагається у красі з багатьма земними мінералами, але містить у собі якусь незвичну магнетичну енергію, яка не дозволяє просто пройти повз. Мимоволі задивляєшся у рельєфності та кольори небесного каменю і намагаєшся, усупереч відсутності ем-

піричних знань, все ж увявити собі його історію, тривалістю в мільярди людських життів, його шлях, довжиною, яку не здатен виміряти наш розум і яка ще й досі не завершилася...

Так само, як і не завершилась історія чи не найбільшого феномену нашої планети – людства. Час познайомитися з нею трохи ближче, відвідавши Археологічний музей Львівського університету. Він зустрічає нас презентацією давньої фауни – на рівні витягнутої руки лежить величезний бивень мамонта, поряд із ним – залишки зубів давнього гіганта, які, здається, за розміром майже як людська голова. А поряд із рештками за склом вітрин чекають на відвідувачів перші «інструменти» наших предків. Усі вони кам'яні, виготовлені з кременю, адже його було легко розколювати на рівні загострені пластини, які слугували основою для знарядь праці та зброї (рубил, скребл, наконечників для стріл).

Майже кожна експозиційна вітрина містить глиняний посуд – різноманітної форми горщики, які з кожною епохою, а відповідно й стендом, стають все майстернішими, акуратнішими і цікавішими. Все це посуд, якому вже понад 4 000 років. Оглядаючи кожен виріб, мимоволі увяляєш руки людини, яка декілька тисячоліть тому, можливо, сиділа на цьому ж місці і карбувала акуратні лінії на ще не випаленій глині. Про що вона тоді думала? Що її турбувало? Що планувала робити у той день?..

У наступних вітринах поміж кам'яних (наприклад, бойових щокор), вже можна розгледіти металеві вироби. Так, серед цікавинки другої зали Музею – прикраси та бронзовий кинджал (прямої аналогії якого немає фактично ніде в Європі), виявлені у багатому похованні комарівської культури на Рівненщині.

Погляди відвідувачів переходять на найрізноманітніші предмети побуту, зброї і спорядження наших предків – від зламаних мечів, які клали до могил воїнів навмисно ушкодженими, аби ті більше не загрожували живим, і аж до дивовижних прикрас, якими оздоблювали кінські упряжі.

Експозиція Музею знайомить нас із життям безпосередніх предків українців – слов'ян, – від часу їхньої появи на сторінках писемних джерел та за княжої доби. Тут і боярський перстень-печатка

зі зображенням птаха, колекція хрестиків, фібул – застібок для плащів, за якими археологи здатні визначати вік того чи іншого комплексу знахідок. Зачаровують уламки різнобарвних браслетів зі скла, між іншим дуже популярних серед міських жінок, а також значно дорожчі срібні прикраси, виконані у техніці зерні та скані. Колись всі ці шийні гривні, персні та підвіски-лунниці приносили неабияку втіху і гордість своїм володаркам. А поряд із ними, прикріплені до полотна, чекають на свою свободу слова залізни та кістяні писала-стилюси.

Перед тим, як сісти у машину часу, аби повертатися назад у майбутнє, пригадаємо, що зробити це можна й іншим – значно цікавішим шляхом, який прокладено через Музей історії Львівського університету. Тож, переносимось вперед лише на декілька віків і зупиняємось на кінці XVI – середині XVII століття, аби дізнатися більше про передумови заснування Університету.

Відповіді на ці запитання зберігає експозиція з трьох вітринами: тут містяться книги, документи та мапи, які розповідають про традиції грекоримської спадщини, європейських університетів та єзуїтських академій.

А вже наступні вітрини розповідають відвідувачам Музею про Львівську академію у часи Речі Посполитої та імперії Габсбургів. За склом зберігаються старі світліни, докторські дипломи, праці відомих діячів науки.

Неможливо оминати увагою шафу з експонатами, які розповідають про студентські роки патрона Університету – Івана Франка. Тут і відомості з його оцінками, і реферат з текстами різними мовами, і низка архівних світлин.

Кожен наступний відрізок історичного часу залишив по собі все більше цінних спогадів та експозиційних матеріалів. Оглядаючи вітрини, немов за декілька хвилин проживаєш десятки життів, сповнених відданою науковою праці, вагомим відкриттям, боротьби за те, що любиш і у що віриш.

Графіка, скульптура, малярство, друковані видання, наукові прилади та документи в сукупності складають картину життя і розвитку Львівського університету від часів тоталітарних систем воєнного періоду, проголошення незалежної України і до теперішнього неперервного існування нашої гідності та свободи.

Зачиняючи за собою двері останнього пункту призначення нашої великої подорожі у часі, задумуєшся про дуже багато речей, та найголовніше – розумієш, якою великою цінністю є можливість пізнавати минуле задля творення нашого майбутнього.

*Ярина Пришляк
Світлина авторки*

Роль друкованого слова у розвитку суспільства важко переоцінити, адже книги є не просто носіями культурної спадщини людства, а й каталізаторами соціальних перетворень, які уможливають діалог між різними людьми, спільнотами, культурами й часовими періодами. Інтерес до читання має значний вплив на людську свідомість, а якісна література здатна стати міцним фундаментом для розвитку національної самосвідомості, вирішення політичних, соціальних, економічних, освітніх проблем та єднання народу.

Ще змалку дитині прививають любов до читання, адже книги не тільки навчають грамотності й поглиблюють загальну ерудованість, а й впливають на формування світосприйняття, виховують повагу до загальнолюдських цінностей, сприяють моральному становленню особистості. Не менш важливе місце книги посідають і в житті дорослої людини. Як писав Дені Дідро, люди перестають мислити, коли перестають читати. Упродовж усього життя читання книг розвиває увагу, вміння аналізувати, узагальнювати, мислити критично, без яких неможливими були б як особистісні зміни, так і глобальні суспільні зрушення.

За 30 років Незалежності українське суспільство пережило численні трансформації у різних сферах, серед яких особливе місце посідає книговидання. Кажуть, що історія друкованого слова – це історія людства, тож історія незалежної України – це історія українських книг, які побачили світ за останні 30 років і виховали ціле покоління молодих українців, котрі зараз творять наше майбутнє. За цей час український книжковий ринок постав майже з нуля, розквітнувши на руїнах радянської видавничої системи, і зараз росте й розвивається, відповідаючи на виклики часу та потреби суспільства.

Між 1991-м і 2021-м роками відбулося чимало знакових подій, які вплинули на становлення і розвиток українського книговидання. Початок 90-х вважають буремними часами для українського книговидання, яке потерпає через закриття численних книгарень і недофінансування державних видавництв після розпаду Союзу. Водночас у цей період починають виходити перші літературні часописи, які публікують твори сучасних українських письменників. Окрім того, з'являються перші літературні конкурси, які допомагають відкривати нові імена української літератури й розширювати коло молодих авторів, котрі активно творять історію незалежного друкованого слова. Водночас постають і приватні видавництва нового формату, що теж суттєво поживляють книжковий ринок.

Книжковий ринок незалежної України: 30 років прогресивних змін

Особливою подією виявилось започаткування у 1994 році Форуму видавців, який став важливим майданчиком для спілкування та гуртування видавців, дистрибуції їхньої продукції та формування якісно нової культури читання в суспільстві. Поруч із цим, на розвиток книжкового ринку вплинули й створення Української асоціації видавців і книгорозповсюджувачів, впровадження законодавчих змін, що стосувалися державної підтримки книговидавничої справи в Україні й обмежень на ввезення книжкової продукції з РФ, започаткування фестивалю «Книжковий Арсенал», заснування Українського інституту книги та багато інших подій.

За ці 30 років у літературному просторі України відроджуються давно забуті імена, відкриваються нові, з'являються справжні літературні «зірки» та бестселери. У світ виходять знакові видання, які свого часу викликали суспільний резонанс і вже стали своєрідним віддзеркаленням української незалежності. До речі, один із масштабних проєктів Українського інституту книги, що втілюється зараз у межах відзначення 30-річчя Незалежності, якраз і присвячений визначенню таких особливих для українського суспільства книжок шляхом онлайн-голосування. Проєкт має назву «30 знакових книжок нашої Незалежності».

Особливі видання, які сколихнули свідомість читачів, започаткували нові тенденції на книжковому ринку й підняли авторитет України на міжнародній арені, вже стали невід'ємною частиною нашої історії. Кожна з таких книг є цеглинкою у фундаменті державного поступу й тією важливою відправною точкою, яка задає напрям подальшого руху всього суспільства.

30 років – це зовсім невеликий відрізок часу, тож книжковий ринок України є досить молодим і ще не до кінця сформованим, а книговидавнича сфера досі активно розвивається й видозмінюється, пристосовуючись до нових обставин. Статистика щодо кількості людей, які читають книжки, показує, що Україні ще є куди рости, та разом з тим, в останні роки вперше за час незалежності українську мову для читання стало обирати більше людей, ніж російську, що вже є значним прогресом.

Водночас із початком пандемії коронавірусу активність книжкового ринку суттєво знизилася. Під час локдауну помітно зменшилися продажі книжок, а карантинні обмеження унеможливили й промоцію нових видань, зокрема, зустрічі з авторами, презентації, проведення книжкових фестивалів

та ярмарків. Труднощі, пов'язані з пандемією, відобразились і на участі книговидавців та читачів у цьогорічному Форумі видавців. Тому зараз постало питання про необхідність змін у регулюванні різних аспектів книговидання та пошуку нових форматів і способів взаємодії авторів, видавців, читачів і всіх, хто причетний до книжкового ринку.

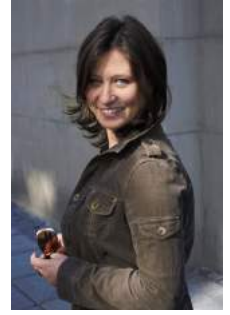
Попри відносний спад активності книжкового ринку через пандемію, книговидання в Україні не стоїть на місці. Під впливом світових тенденцій набувають популярності нові жанри, актуалізуються нові проблеми, розширюється тематика перекладних текстів, розвивається український нон-фікшн. Не втрачає своєї важливості та популярності й наукова, навчальна, довідкова література.

Власне слово у літопис української незалежності своєю багаторічною діяльністю вписує й Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, яке випускає праці науковців Франкового Університету і пропонує читачам понад 500 найменувань різноманітних видань. Видавництво існує вже 22 роки й активно популяризує свій доробок на різноманітних книжкових ярмарках і фестивалях, зокрема й на «Форумі видавців», у межах якого традиційно відбуваються презентації нових видань. Серед книг Видавництва ЛНУ ім. Івана Франка теж багато знакових видань, які неодноразово ставали лауреатами різних премій та переможцями літературних конкурсів. Наприклад, у 2017 році видання поеми Івана Франка «Мойсей», яка вийшла друком англійською та українською мовами у Видавництві Львівського університету, було визнано найкращою книгою 24 Форуму видавців у Львові у номінації «Класична українська література».

Як один із провідних закладів вищої освіти України, Львівський університет всіляко долучається до справи популяризації української книги й розвитку культури читання в Україні та бере активну участь у всеукраїнських і міжнародних книжкових форумах, фестивалях та інших літературних подіях. Приємно також те, що студенти та викладачі Львівського університету, окрім колосальної наукової роботи, результати якої відображені в численних наукових виданнях, не менш успішно проявляють себе й на творчій ниві, публікуючи власні поетичні та прозові збірки, романи, переклади тощо, які стають такою важливою частинкою нашої спільної історії.

Тереза Гнатюшин

Галина Крук: «Якщо поезія – це спринтерський біг, то проза – щось на зразок марафону»

Не лише яскрава представниця епохи «сучукрліг», але й перекладачка, дослідниця літератури та викладачка Львівського національного університету імені Івана Франка – всі ці описи об'єднують одне ім'я – Галина Крук. Авторка 5-ти поетичних збірок та книги оповідань «Хто завгодно, тільки не я» поділилася своїми думками стосовно сучасного літературного процесу та розповіла про власні книжкові вподобання.

– Як Ви вважаєте, куди зараз прямує письменницька майстерність: вона перетворюється на блогінг чи письменство стає скороченішим, лаконічнішим мистецтвом?

– Ми часто зіштовхуємося з плутаниною понять, бо в американському сенсі райтер – це не лише людина, яка пише художню літературу, а й уміє формулювати свої думки в письмовій формі, скажімо, написати книжку на замовлення про відому особистість, бізнес-книгу, опрацювати якусь тему та зробити на виході читабельний продукт. У нашому сенсі письменник – це той, хто пише насамперед художній текст. Тому автор блогу є письменником хіба що в тому ширшому розумінні, комерційному. В цьому й проблема з блогінг-літературою, тому що часто це тексти-одноденки, які мають привабити свого читача чимось, «купити» його. Це своєрідний літературний «фастфуд», від якого важко очікувати високої якості і поживності. Але чим інтенсивніше ми живемо, тим менше часу залишається на повільне і вдумливе читання, запит формує пропозицію.

– А що для Вас важливіше, дорожче серцю: проза чи поезія?

– Мені ближча поезія. Поетична форма мені природніша, вірш часто пишеться спонтанно, не вимагає особливих умов чи перебування в певній атмосфері занурення. А от проза потребує приготувань, збору й осмислення матеріалу, значно більше часу для написання. Якщо поезія – це спринтерський біг, то проза – щось на зразок марафону.

– На які літературні фестивалі чекаєте з нетерпінням та хочете відвідати?

– Чесно кажучи, трохи навіть втомилася від фестивалів. За останні роки

я виступала на дуже багатьох відомих заходах як в Україні, так і за її межами. З нещодавніх (до пандемії) – міжнародні поетичні фестивалі у Тбілісі (Грузія), у Польщі (Гданськ, Вроцлав, Люблін), у Стокгольмі, в Берліні, не раз у Литві, з найекзотичніших – китайські поетичні фестивалі – у провінції Цінхай на Тибетській височині, в провінції Гу Нан на річці Мілуо. Переважно це дуже поважні та велелюдні події, наприклад, у Мілуо було кілька тисяч публіки й учасники із приблизно 40 країн світу, дуже цікавий досвід. Хотілося б побувати на латиноамериканських фестивалях – наприклад, на Меделінському в Колумбії, сподіваюся, колись вдасться.

В Україні теж є цікаві фестивалі на зразок Львівського літературного під час Книжкового форуму, Мерідіан-Чернівці чи Мерідіан-Полтава, Тернопільський «І», Букспейс у Дніпрі, Чернігівсько-ніжинські «Литаври» чи Міжнародний літературний фестиваль в Одесі, практично на всіх із них я виступала в різні роки. От нещодавно завершився Нью-Йоркський літературний фестиваль, який відбувався на Донеччині за кілька кілометрів від лінії розмежування, українська культурна присутність у цій сірій зоні дуже потрібна. Маємо специфічну ситуацію з українськими літературними часописами (яких майже не залишилося), тож література компенсує це собі фестивальною активністю – митцеві доводиться постійно давати якісь медійні приводи, щоб про нього згадували та могли почути нові читачі-слухачі. І оця необхідність постійного перебування на публіці чи в медійному полі дуже втомлює і тоді не вистачає часу власне писати (без чого нема письменника як такого).

– Цікаво дізнатися про ваші улюблені книги, які Вас надихнули, та ваші власні книги, робота, над якими найбільше запам'яталась.

– Щодо улюблених авторів, то тут справді важко обмежитися кількома іменами, бо в різні періоди життя смакувало різне, а читалося – багато (різні стилі, періоди, напрями). Але справді є автори, до яких постійно повертаєшся, які тобі близькі внутрішньо. Це Генріх Белль, особливо його оповідання. Якоюсь остан-

нім часом надаю перевагу малій прозі – вразили ірландка Клер Кіган (українською виходила її повість «Виховання»), канадська нобеліантка Еліс Манро. З поезії люблю Плужника, Вінграновського, Пауля Целяна. Щодо власних книг – то закономірно, що найближче – це останнє написане, з яким іще можеш себе повністю асоціювати. Таким «свіжим зрізом» для мене є збірка «Доросла» (2017 року) та нові вірші, яких уже назбиралося на нову книжку. Але часом люблю перечитувати і давніші тексти – це спосіб згадувати себе, ніби переглядати старі знімки, щось впізнавати, до чогось повертатися і переосмислювати.

– Як викладачка Львівського національного університету імені Івана Франка, що скажете про своїх студентів?

– Кожне наступне покоління відрізняється від попереднього і постійно всі нарікають, що молодь і менше читає, і менше розуміє, але це лише здається, не все так погано. Я викладаю в Університеті уже 20 років, за цей час у мене було чимало студентів, які вражали і дивували, якими хочеться хвалитися і радіти їхнім успіхам, це мене дуже надихає.

З іншого боку, спілкування з молодими людьми трохи заземлює письменницькі пориви, замість якихось ідеальних абстрактних людей ти маєш справу з реальними, розумієш, чого вони можуть очікувати від літератури, як вони бачать світ. У мене нема внутрішнього пафосу митця, який вважає, що весь світ крутиться довкола нього. Кожне покоління шукає в літературі чогось іншого, кожне покоління додає щось від себе до цього метатексту культури. Всі письменники, яких ти колись прочитав/читала, стоять за твоїми плечима, часом щось підказують, часом відволікають, але дуже важливо, попри все це, відчувати себе і говорити від себе. Власне в цьому й полягає основний сенс освіти і людського життя – в оцьому ставанні собою, в осяганні, хто ти.

*Розмовляла Наталія Чамарник
Світлину надала Галина Крук*

Збірку Галини Крук визнали найкращою книжкою конкурсу Best Book Award у номінації «Сучасна українська література»

Доцентка кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка, письменниця Галина Крук здобула перемогу в номінації «Сучасна українська література» у конкурсі Best Book Award.

Конкурс Best Book Award – щорічна головна премія Львівського міжнародного BookForum, якою з 1995 року відзначають найкращі українські книжки. Цього року за перемогу у низці номінацій змагалася

понад 450 книг від 100 видавництв. Збірку оповідань Галини Крук «Хто завгодно, тільки не я» відзначили за гармонію витонченого стилю, почуттєвості образів та авторське осмислення дійсності і визнали найкращою у категорії «Сучасна українська література».

«Приємно, коли те, що ти робиш, знаходить відгук і поцінування. Я дуже вдячна всім, хто звернув увагу на мою книжку, це надихає на створення чогось нового, дає відчуття, що це комусь потрібне і важливе. Але при цьому

варто розуміти, що література – не спорт, де можна обійти всіх і показати найкращий результат, встановити рекорд. Цьогоріч вийшло багато цікавих і вартих уваги художніх книжок, для мене честь опинитися в такому доброму товаристві», – поділилася емоціями Галина Крук.

Додамо також, що збірка Галини Крук увійшла до Довгого списку в номінації Книга року ВВС-2021.

Ірина Онисько

Головний фасад Львівського університету реставрують за європейськими технологіями

Головний корпус Львівського університету – монументальна будівля, пам'ятка історії й архітектури, у якій вперше за понад 70 років проводяться масштабні ремонтно-реставраційні роботи. Споруда виконана у величному стилі історизму під впливом неоренесансної архітектури Відня другої половини XIX століття, є прикладом гармонійного поєднання архітектури і скульптури, технічний стан яких з часом погіршився та потребував професійної реставрації.

Основне будівництво будівлі Університету велося впродовж 1878–1881 років. Споруда призначалася для Галицького крайового сейму, який був у 1861–1914/18 роках представницько-законодавчим органом австрійської провінції «Королівство Галичини та Лодомерії з Великим князівством Краківським, князівством Освенцімським і Заторським». Зараз будівля є одним із архітектурних символів, важливою складовою всього архітектурного ансамблю Львова та розташована на території історичного ареалу міста, центральна частина якого є пам'яткою ЮНЕСКО.

У 2017 році Львівський університет взяв участь у конкурсі та став переможцем Державного інвестиційного проєкту «Реставрація головного корпусу Львівського національного університету імені Івана Франка на вул. Університетській, 1 у м. Львові» на загальну суму близько 86 млн грн. У зв'язку з цим відбувся тендер на проведення ремонтно-реставраційних робіт з відновлення ЛНУ ім. Івана Франка, переможцем якого, враховуючи цінову пропозицію, а також багаторічний досвід та якісну матеріально-технічну базу виконавця, стало Приватне підприємство фірма «Будремсервіс».

Саме зараз активно проводяться завершальні роботи реставрації фасадів Університету із використанням європейських технологій, триває витягування солей з каменю за допомогою білої ліпнини з целюлози, яку вже впродовж декількох місяців мають змогу спостерігати львів'яни на фасаді Університету.

«Дуже важливим етапом реставраційних робіт є виявлення та витягування солей із каменю на фасаді будівлі. Якщо цього не зробити – реставрація буде дуже недовговічною. Адже коли солі, які містяться у капілярах каменю, з часом висихають, то збільшуються у своєму об'ємі втричі – відповідно, спричиняють такий собі «ефект бомби», яка в певному сенсі розриває камінь

зсередини і знищує всю пророблену роботу. Ці солі обов'язково необхідно витягувати з каменю, щоб проводити наступні етапи реставраційних робіт. Так, ми провели аналіз 36-ти проб каменю з різних частин фасаду Університету та виявили, що концентрація нітратів подекуди дуже висока, а забруднення сульфатами – просто екстремальне. Нітрати з'являються в камені здебільшого під впливом екскрементів птахів, а проблема із сульфатами спричинена певними видами цементу, які використовували в попередні роки. Для того, аби знизити рівень солей у камені, ми використовуємо компреси зі спеціальної целюлози і дистильованої води», – пояснює реставратор з Німеччини Дірк Брюггеманн-Булгаков.

За його словами, для обробки лише частини фасаду було використано 10 мішків спеціального матеріалу та 2 000 літрів води. Суміш ліплять руками, адже так – найзручніше і найефективніше. Ліпнина тижнями витягує з каменю солі, а за потреби її роблять повторно. «В Німеччині така технологія є дуже поширеною і застосовується на одній будівлі навіть до трьох разів. В Україні, щоправда, необхідні матеріали було дуже складно роздобути, проте я радий, що нам вдалося», – додає фахівець.

Також Дірк Брюггеманн-Булгаков зізнається, що мріє відновити популярність професії каменяра в Україні та радий передавати свої знання і вміння молодому поколінню. З навчально-практичною метою до реставраційних робіт офіційно долучаються студенти НУ «Львівська політехніка» та вихованці Львівського державного коледжу декоративного і ужиткового мистецтва

імені Івана Труша. «Кожен студент під моїм наглядом навчився проводити аналіз вмісту солей у камені. Також ми разом робили компреси з целюлози, вкривали нами фасад. Це дуже цікаво, навіть весело, і абсолютно безпечно, адже матеріал настільки екологічний, що ми спокійно працюємо без рукавичок. Я з радістю спостерігаю захоплення в очах студентів, вони дуже старанні і дійсно зацікавлені! Загалом я вдячний Львівському університету за можливість працювати над таким цікавим проєктом!», – додає Дірк Брюггеманн-Булгаков.

Окремої уваги заслуговує реставрація скульптур на фасаді ЛНУ ім. Івана Франка. Всі вони мають вишуканий естетичний вигляд і глибоке символічне значення. На аттику розташована скульптурна група «Геній Вітчизни», або ж «Опікунчий дух Галичини». Обабіч центральної фігури самої Галичини є дві інші алегоричні постаті. Захід королівства Галичини та Лодомерії символізує жінка, яка уособлює також ріку «Віслу». Схід Галичини – в образі «Дністра», який є найбільшою річкою цієї частини краю. Ця композиція відіграла важливу ідейно-змістову роль, демонструючи функціональне призначення будівлі Галицького крайового сейму.

Нижче зображені постаті «Любов» (або, за іншою версією, «Наука», зі смолоскипом), «Віра» з притисненим до грудей хрестом, «Правда» з люстерком у руці, і «Справедливість» з мечем і терезами. При вході до головного корпусу – ще дві групи скульптури – композиції «Освіта» і «Праця». Перша – це жіноча постать зі смолоскипом в оточенні двох

← ПОЧАТОК НА С. 20

учнів з різноманітним навчальним приладдям: глобус, мольберт та інша атрибутика. Друга – це алегорія праці в образі жінки зі снопом пшениці, поруч – пастушок з овечкою та ремісник з молотом і наковальнею, що символізують, відповідно, сільське господарство та промисловість.

Проєкт був утілений в життя майстрами Теодором Ригером (надаттикова композиція і вхід зовні), Зигмунтом Трембецьким («Любов», «Справедливість» і чотири правителі), Феліксом Мікульським («Правда» і «Віра»). Крім того, різні елементи пластичного декору виконали Леонард Марконі, Тадеуш Баронч і Юліан Горголевський.

Про реставрацію скульптур, які оздоблюють фасад Університету, детальніше розповів старший виконроб Орест Кунинець. «З фотографій, які нам надав директор Музею історії Університету Юрій Гудима, ми змогли відновити втрачений вінок у фігури «Освіта» та смолоскип, який тепер знову тримає в руках «Праця». Загалом за часів Радянського Союзу фасад неодноразово переробляли, знищивши чимало елементів. Так, після одного реставрування він навіть був синього кольору. Тому

Головний фасад Львівського університету...

знайти інформацію щодо оригінального вигляду Університету було насправді складно», – пояснив Орест Кунинець.

За словами директора Музею історії Університету Юрія Гудими, скульптурне оздоблення ЛНУ ім. Івана Франка відображає головні цінності епохи його будівництва загалом і призначення споруди зокрема. «На превеликий жаль, професійною реставрацією мистецького оформлення головного фасаду Львівського університету у процесі відновлювальних робіт упродовж різних років ніхто на належному рівні

«Насправді, у нас виникло чимало труднощів, пов'язаних із браком інформації про автентичний вигляд головного корпусу Університету. Ми бачили, що на фасаді бракує певних елементів декору, але не знали, як вони мають виглядати. В ході робіт ми звернулися за допомогою в різні музеї, в тому числі й в Музей історії Університету. Просили найстаріші фотографії корпусу та по них відтворювали вигляд втрачених елементів. Варто зазначити, що верхня група скульптур – фігури – була відреставрована за найновішими німецькими технологіями, а для роботи використовували винятково німецькі матеріали», – зазначив виконроб Олексій Мерва.

Зокрема, під час реставрації скульптур використовували німецький аналіз солей фірми Merck, знесолення за допомогою компресів фірми Argocel, очищення мікропоскострумним методом фірми Eurogubber та Asalith. Німецьку обробку мікротріщин виконували за допомогою Nanokalk фірми Calosil. Також у процесі реставрації був задіяний німецький акриловий додаток до розчину фірми «РСІ» та німецький ультралегкий розчин фірми Remmers. Консультацію та нагляд здійснював Дірк Брюггеманн-Булгаков.

Варто зазначити, що з плином років технічний стан будівлі Львівського університету дещо погіршився. Особливої уваги потребують система водовідведення і дренаж. Тому пріоритетним завданням стало збереження пам'ятки та забезпечення належного функціонування навчального процесу. А особлива увага приділяється покращенню умов навчання студентів та розвитку інфраструктури.

Наразі, за словами Ореста Кунинця, в межах проєкту вже було проведено низку робіт з ремонту та реставрації будівлі Львівського університету. Зокрема, були виконані гідроізоляційні роботи (проклали 1 100 пог. м гідроізоляції), завданням яких є укріпити й забезпечити від руйнування фундамент головного корпусу. Також виконавці замінили приблизно 2 500 м² вікон, відреставрували близько 5 000 м² фасадів, виконали майже 40 % реставрації цоколів зовнішнього фасаду та завершили майже 60 % робіт з реставрації скульптур, барельєфів, горельєфів та балюстрад.

Далі в планах завершення реставрації світлових ліхтарів, тонування цоколю, реставрація решти запланованих вікон та завершення ремонту даху.

*Ярина Пришляк
Світлини авторки*

Квантові комп'ютери та навчання квантовому програмуванню в Університеті

Зменшення розмірів класичних комп'ютерів з одночасним збільшенням їхніх обчислювальних можливостей приводить до межі, коли проявляються квантові ефекти. Закони природи на мікромасштабах принципово відрізняються від класичних, тому особливості мікросвіту перешкоджають проведенню обчислень. Можливими є два варіанти розв'язання цієї проблеми. Один із них полягає у «боротьбі» з квантовими ефектами, інший – у використанні їх для проведення розрахунків. Останню ідею запропонували Пол Бенієф, Річард Фейнман, Юрій Манін у 80-х роках минулого століття. Її реалізація привела до появи принципово нових обчислювальних пристроїв – квантових комп'ютерів. На сьогодні квантові процесори створені компаніями IBM (International Business Machines Corporation), Google, Intel, Honeywell, D-Wave Systems Inc, Rigetti Computing та ін.

Обчислення на квантових комп'ютерах передбачає виконання операцій над квантовими бітами – кубітами (англійською qubit – quantum bit). Відомо, що класичний біт може перебувати у двох станах: «0» або «1». Стан кубіта відповідно до принципу суперпозиції може бути одночасно і «0», і «1», при чому в різних пропорціях (більше «0», менше «1», чи навпаки). Тому квантовий комп'ютер може опрацювати інформацію, закодовану у двох числах паралельно. Використання у квантових обчисленнях N кубітів дає змогу працювати одночасно з числами. Це означає, що квантовий комп'ютер може виконувати різні завдання одночасно, що називають квантовим паралелізмом, а тому може працювати ефективніше від класичного. Підтвердженням цього було досягнення квантової переваги – виконання на квантових комп'ютерах певних завдань за менший час та з меншою затратою ресурсів порівняно з класичними.

Вперше про квантову перевагу заявили у Google у жовтні 2019. Було встановлено, що 53-кубітний квантовий комп'ютер

виконав задачу за 200 секунд. Розв'язання такого завдання на найпотужніших класичних комп'ютерах вимагає затрати часу 10 тисяч років. Вже у грудні 2020 року було знову заявлено про досягнення квантової переваги на фотонному квантовому комп'ютері. За допомогою квантового алгоритму розв'язано задачу за 20 секунд. Щоб знайти розв'язок такої проблеми на класичному комп'ютері, потрібно 600 мільйонів років. У червні 2021 року було оголошено про досягнення квантової переваги у виконанні спеціальної задачі на 66-кубітному надпровідному квантовому процесорі.

Квантові комп'ютери стрімко розвиваються. Для прикладу, на сьогодні найбільший квантовий комп'ютер IBM містить 65 надпровідних кубітів. До 2023 року у компанії планують запуснути 1 121-кубітний квантовий процесор, що дасть змогу опрацювати 2^{1121} чисел одночасно. Поряд із розвитком квантових процесорів багато уваги приділяють дослідженню властивостей фізичних систем із використанням квантових обчислень, знаходженню задач, у яких квантові комп'ютери мають перевагу, та розробці квантових алгоритмів для їхнього виконання. Все це вимагає підготовки фахівців у сфері квантової інформації та квантового програмування.

У світі програмуванню на квантових комп'ютерах навчають у Оксфордському університеті (Велика Британія), Університеті Ватерлоо (Канада), Університеті Корнелла (США) та ін. Першу в Україні бакалаврську освітню програму «Квантові комп'ютери та квантове програмування» було відкрито у 2020 році на фізичному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка у співпраці з відділом R&D SoftServe.

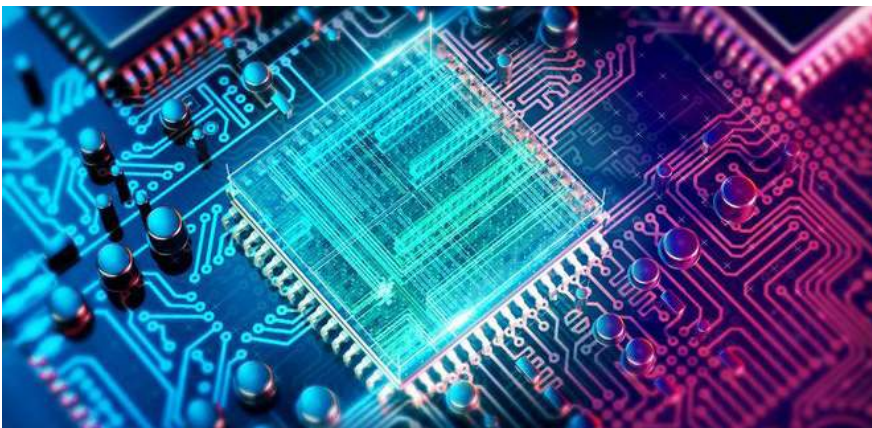
Також з 2020 року на фізичному факультеті Університету можна навчатися квантовому програмуванню в магістратурі. Підґрунтям для створення та впровадження бакалаврської та магістерської освітніх програм було проведення

співробітниками кафедри теоретичної фізики імені професора Івана Вакарчука наукових досліджень у галузі квантової інформації протягом більше 20-ти років. Вже 10 років студенти магістратури фізичного факультету вивчають теоретичні основи квантових комп'ютерів та квантового програмування в межах курсу «Фундаментальні проблеми квантової механіки» (курс читає завідувач кафедри теоретичної фізики імені професора Івана Вакарчука професор В. М. Ткачук). На сьогодні викладачі освітньої програми «Квантові комп'ютери та квантове програмування» (доцентка Х. П. Гнатенко, доцент А. Р. Кузьмак, доцент М. І. Самар) виконують наукові дослідження на квантових комп'ютерах у рамках наукового проекту «Дослідження фізичних систем та ефектів квантованості простору на квантових комп'ютерах» з фінансуванням Національного фонду досліджень України (керівник професор В. М. Ткачук).

Студенти освітньої програми «Квантові комп'ютери та квантове програмування» мають можливість отримати глибокі знання з класичного та квантового програмування, квантової інформації, квантових комунікацій (квантова телепортація, квантова криптографія), квантового машинного навчання та ін. Важливо, що вивчення основ квантового програмування в Університеті не є простим теоретизуванням: лабораторні заняття проводять на квантових комп'ютерах компанії IBM (доступ до квантових процесорів через інтернет).

Цього року BMW Group та AWS оголосили конкурс на розробку ефективних квантових алгоритмів для розв'язання задач автомобільної промисловості – «BMW Quantum Computing Challenge». Студенти та аспіранти фізичного факультету Наталя Сусуловська, Ілля Хлопук, Михайло Тонне, Анастасія Кудрик, Ігор Стець під керівництвом Миколи Максименка (Research and Development Director, Softserve), Христини Гнатенко (доцентка кафедри теоретичної фізики імені професора Івана Вакарчука; Research Advisor of Quantum Computing Incubator program, SoftServe), Максима Дручка (Research Lead, SoftServe) та Даміра Гадієва (Software Architect, Softserve) в рамках SoftServe Quantum incubator подали проект на цей конкурс. Запропоновано квантовий алгоритм для розв'язку задачі оптимізації положень сенсорів на автомобілі з метою безпілотного керування. Також передбачається, що квантові обчислення будуть мати широке застосування для розв'язання економічних задач (оптимізація портфелю цінних паперів), у фармацевтиці (моделювання та дослідження молекул), логістиці.

*Христина Гнатенко,
доцентка кафедри теоретичної
фізики імені професора Івана Вакарчука*

Університет відзначив 250-річчя Астрономічної обсерваторії

14 вересня 2021 року в Дзеркальній залі Університету відбулася наукова конференція «Астрономія у Львівському університеті», присвячена відзначенню 250-річчя Астрономічної обсерваторії та 25-літтю кафедри астрофізики ЛНУ ім. Івана Франка.

В рамках роботи наукового форуму вчені обговорили актуальні питання астрономії – історію науки, фізику зір, міжзоряного середовища та галактик,

Сонце і Сонячну систему, позагалактичну астрономію, космологію, гравітацію, астрофізику високих енергій, ближній космос та штучні супутники Землі.

Для учасників конференції відбулася також презентація пам'ятної монети, викарбованої Національним банком України з нагоди 250-літнього ювілею Астрономічної обсерваторії та перше погашення марки, випущеної з нагоди 250-річчя Астрономічної обсерваторії.

У Науковій бібліотеці Університету презентували факсимільне видання Мазепинського Євангелія

17 вересня 2021 року у Науковій бібліотеці Університету відбулася презентація факсимільного видання історичної знахідки, пам'ятки національної культури – Мазепинського Євангелія. Захід, присвячений відзначенню 30-ліття відновлення Незалежності України, відбувся з ініціативи Посольства України в Ліванській Республіці. Участь у заході взяв Надзвичайний і Повноважний Посол України в Лівані, ініціатор видання Мазепинського Євангелія, випускник Львівського університету Ігор Осташ, який передав Науковій бібліотеці Львівського національного універ-

ситету імені Івана Франка примірник факсимільного видання Мазепинського Євангелія, ще раз привітавши Університет із відзначенням 360-річного ювілею.

Додамо, що перед офіційною презентацією автори видання зустрілися з Ректором Львівського національного університету імені Івана Франка Володимиром Мельником. Під час зустрічі йшлося про головні напрями відновлення історичної пам'яті, популяризацію сучасних наукових та освітніх досліджень й імплементацію напрацювань науковців в освітнє середовище України та світу.

Дипломатія єднає: новітні перспективи спільних традицій

8 жовтня 2021 року Наукова бібліотека Львівського університету перетворилася на майданчик для стратегічної міжнародної комунікації, адже саме у приміщенні університетської книгозбірні відбулася Міжнародна конференція «Дипломатія єднає: новітні перспективи спільних традицій». Наукове зібрання присвятили 90-річчю Дипломатичних студій, 30-річчю відновлення кафедри міжнародного права і 360-річному ювілею Університету. Участь у заході взяли Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба, Міністр закордонних справ Туреччини Мевлют Чавушоглу, очільники закладів вищої освіти України, дипломати та експерти у сфері міжнародних відносин.

Відкрив урочисте зібрання декан факультету міжнародних відносин, професор Маркіян Мальський, відзначивши, що конференція має важливе історичне значення, адже вшановує історію дипломатичної школи та школи міжнародного права Львівського університету.

Упродовж заходу Ректор Володимир Мельник урочисто вручив почесну відзнаку Львівського університету «Медаль Івана Франка» Міністрові закордонних справ України Дмитрові Кулебі та Міністрові закордонних справ Турецької Республіки Мевлюту Чавушоглу.

Аналізуючи українсько-турецьку співпрацю, Дмитро Кулеба виокремив особливу роль міжособистісних зв'яз-

ків громадян Туреччини та України щодо розширення українсько-турецького діалогу, зазначивши, що важливо продовжувати розвиток співпраці у туристичній та освітній галузях для заохочення взаєморозуміння між нашими народами.

У своєму виступі Мевлют Чавушоглу зосередився на нових викликах, які зумовлюють трансформацію глобальної системи взаємозв'язків між державами, а отже спричиняють значні зміни у дипломатичній сфері. Міністр, зокрема, зазначив, що «сучасна дипломатія має адаптуватися до нових стандартів, бути радше активною, ніж реактивною у світі змін. Однак основоположні принципи повинні бути незмінними».

Окрім того, Міністр закордонних справ Туреччини Мевлют Чавушоглу відвідав головний корпус Університету, де зустрівся з Ректором Володимиром Мельником та студентами філологічного факультету спеціальності «Турецька мова та література».

На фасаді одного з корпусів Львівського університету встановили меморіальну дошку на честь Івана Вакарчука

11 жовтня 2021 року відбулося урочисте відкриття меморіальної дошки на честь багаторічного Ректора Львівського університету (1990–2007; 2010–2013), Міністра освіти і науки України (2007–2010), Героя України, Заслуженого професора Університету Івана Вакарчука. Участь в урочистостях взяли академічна спільнота Університету, члени родини Івана Вакарчука, його співробітники, друзі, представники обласної і міської влади та всі небайдужі львів'яни. Меморіальну дошку встановили на вулиці Драгоманова, 12 на фасаді будинку, у якому розташована кафедра теоретичної фізики імені професора Івана Вакарчука. Авторами меморіальної дошки є відомий скульптор Володимир Одрехівський та архітектор Володимир Сколоздра.

Про видатні заслуги Івана Олександровича перед Україною говорили більшість присутніх на урочистому відкритті меморіальної дошки. Спогадами про Івана Вакарчука поділилися Ректор Університету, член-кореспондент НАН України, професор Володимир Мельник, доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАН України, Герой України Ігор Юхновський, доктор фізико-математичних наук, завідувач кафедри теоретичної фізики імені Івана Вакарчука, професор Володимир Ткачук, кандидат фізико-математичних наук, в. о. декана фізичного факультету Ярослав Чорнодольський. На вагомому внеску Івана Вакарчука у розбудову української державності під час відкриття меморіальної дошки акцентували голова Львівської обласної державної адміністрації Максим Козицький, заступник міського голови Львова Андрій Москаленко і доктор економічних наук, професор, Заслужений економіст України Степан Давимука. Син Івана Олександровича, відомий співак, громадський діяч, випускник Львівського університету Святослав Вакарчук поділився спогадами про батька і подякував усім, хто береже пам'ять про Нього.

Пресцентр Університету
Світлина Олега Вівчарика

ФОТОМИТІ ЮВІЛЕЙНОГО РОКУ

Делегація Університету успішно здійснила сходження на Говерлу.
Світлина учасників експедиції

Літній вечір у Ботанічному саду.
Світлина Катерини Гринчук

Урочиста посвята першокурсників у студенти Львівського університету.
Світлина Олега Вівчарика

Нагородження учасників ЗНО, які продемонстрували найвищі досягнення.
Світлина Ярини Пришляк

Телепрем'єра ініційованого Львівським університетом просвітницького інтелект-шоу «Нова генерація».
Світлина Олега Вівчарика

Концерт гурту «Океан Ельзи» з нагоди 360-ліття Львівського університету.
Світлина Вікторії Квітки

